

פרק א'

א וַיְהִי בַיָּמֵי חַיֵּי שֶׁל אַחְשֵׁרֹוֹשׁ¹ מֶלֶךְ פָּרַס הָיָה אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ² אַחְשֵׁרֹוֹשׁ³ הַיְדוּעַ הַמֶּלֶךְ⁴ מִהָדוּ וְעַד כּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה סָה"כ 127 מְדִינֹת: ב בַּיָּמִים הָהֵם כָּשְׁבַת | כְּשֶׁהִתְבַּסְּסָה מַלְכוּתוֹ (רש"י) שֶׁל הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֹוֹשׁ עַל כְּסֵא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן עִיר הַבֵּירָה:

אָחְשֵׁרֹוֹשׁ גְּדֻלַּת

ג בְּשָׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מְשֻׁתָּה לְכַבּוֹד נִישׁוּאוֹ עִם וְשֵׁת⁵ לְכָל־שָׂרָיו וְעַבְדָּיו שֶׁהֵם תָּיִל | צִבָּא פָּרַס וּמְדֵי הַפְּרָתָמִים בְּנֵי הַמְּלוּכָה (ראבי"ט) וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו: ד בְּהִרְאֹתוֹ אֶת־עֲשָׂרָה כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת־יָקָר כְּבוֹד תַּפְּאֶרְתּוֹ⁶ גְּדוּלְתוֹ יָמָיו רַבִּים עָשָׂה לְהֵם מִשְׁתָּה (רש"י). שְׂמוֹנִים וּמֵאָת יוֹם:

מְשֻׁתָּה לְשָׂרִים:

ה וּבְמָלוּאֵת | וְכִשְׁהִסְתַּיְימוּ מֵאָה וְשִׁמּוֹנִים הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל־הָעָם הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן עִיר הַבֵּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד־קֶטָן לְכוֹלָם מְשֻׁתָּה שֶׁבַע־יָמִים בְּחֶצֶר גִּנַּת הִירְקוֹת

מְשֻׁתָּה לְכָל־הָעָם וְעֲשָׂרָה הַמֶּלֶךְ:

ו (רש"י) בֵּיתָךְ⁷ שֶׁל בֵּית⁸ הַמֶּלֶךְ: ז פָּרַס לְהֵם מַחְצֵלָאוֹת וּבַגְדִים (רש"י) הַעֲשׂוּיִים מִבַּדִּים יָקָרִים כְּגוֹן חוּר | כְּרָפֶס וְתַזְלָת אַחוּז רְקוּמִים בְּחַבְלֵי־בּוּץ וְאַרְגָּמָן וְאֵת הַבַּדִּים הַלְלוּ פָּרַס עַל־גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי יָשֵׁשׁ וְגַם עָשָׂה לְהֵם מְטוֹת | זָהָב וְכֶסֶף וְהַעֲמִידוֹן עַל רַצְפַּת קַרְקַע מְרוּצֶפֶת בְּאַבְנֵים טוֹבוֹת (רש"י) כְּגוֹן בְּהַטְוִשׁשׁ וְדָר וְסִחְרָת וְזָהָב הַנְּסַחֵר בְּכָל מְדִינָה: ח וְהִשְׁקוֹת אֶת הַמְּסוּבִים בַּיּוֹם, בְּכָל־יְזָהָב וְכָל־מִפְלִים שׁוֹנִים מְכַל מִינֵי מְדִינֹת (רש"י) וַיֵּין מַלְכוּת יוֹן מְשׁוּבַח רַב⁹ הִרְבָּה (רש"י) כִּי־הָיָה לְמֶלֶךְ עֲשִׂיר: ט וְהִשְׁתַּיְיָה כְּדַת כַּחוֹךְ (ראבי"ט) שֶׁקִּבַּע אַחְשֵׁרֹוֹשׁ, שְׁאֵין אֲנִס¹⁰ אִין מַכְרִיחִים אֶת הַמְּסוּבִים לְשִׁתוֹת (רש"י) כִּי־כֵן | מִפְּנֵי שֶׁכָּךְ יִסָּד צִיּוֹה (רש"י) הַמֶּלֶךְ עַל כְּלֶרֶב בֵּיתוֹ שְׂרֵי הַסְּעוּדָה (רש"י) לְעֶשְׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ־אִישׁ לְכָל אֶחָד אֶת רַצּוֹנוֹ (רש"י):

יג וְשָׂתֵי הַמֶּלֶכָּה עָשְׂתָה מְשֻׁתָּה נְשִׁים לְכַבּוֹד הַחַתּוּנָה בְּבֵית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר שִׁיד לְמֶלֶךְ אַחְשֵׁרֹוֹשׁ: י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לְמִשְׁתָּה¹² כְּטוֹב לִבְהַמֶּלֶךְ בִּיָּין¹³ אֶמְרָ לְמַהֲוֹמָן בְּזָתָא חֲרָבוֹנָא¹⁴ בְּגָתָא וְאַבְגָּתָא זָתָר וְכָרְפֶס שֶׁבַע־הַסְּרִיסִים הַשְּׂרִים הַמְּשֻׁרְתִּים אֶת־פְּנֵי הַיּוֹשִׁבִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֹוֹשׁ: יא לְהַבִּיא אֶת־וְשֵׁתֵי הַמֶּלֶכָּה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכַתֵּר מַלְכוּת כּדִּי לְהִרְאֹת לְכָל הָעַמִּים וְהַשְּׂרִים אֶת־זַפְּלָה פִּיטוֹבָת מְרָאָה הִיא:

מְשֻׁתָּה לְנְשִׁים:

הַסְּרִיסִים לְנְשֵׁיתֵי:

יב וְתַמְאָן¹⁵ הַמֶּלֶכָּה וְשֵׁתֵי לְבוֹא בְּדָבָר בַּפְּקוּדוֹת הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בִּיד הַסְּרִיסִים אֲשֶׁר נִמְסָרָה עִיֵּי הַשְּׂרִים וַיִּקְצָף וַיִּכְעַס הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ אֵשׁ הִכְעַס בְּעָרָה בּוֹ¹⁶:

סְרוּב וְשֵׁתֵי:

יג וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַכְמָיִם לְדַעֵי הָעֵתָיִם¹⁷ הַמַּכִּירִים אֶת מִנְהַגֵּי הַמַּלְכִּים הַקּוֹדְמִים (ראבי"ט) כִּי־כֵן דָּבָר מִנְהַג הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיג אֶת מַעֲשֵׂה הַנִּידוּנִים לְפָנֵי כָּל־דַּעֵי דָּת וְדִין לְפָנֵי הַמַּכִּירִים אֶת חֻמְתּוֹ

הַתְּנַעֲמוֹת בְּדָבָר וְשֵׁתֵי:

1 [דנש] אמר רב: אחיו של ראש וכן גילו של ראש, אחיו של ראש - של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש, שנאמר (דניאל ב): אנת הוא רשא די דהבא, וכן גילו של ראש הוא הרג והוא ביקש להרוג, הוא החריב והוא ביקש להחריב, שנאמר (נורא ד): ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים. שמואל אמר אחשורוש - שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה. ור' יוחנן אמר: כל שזכרו אומר אח לראשו. ור' חנינא אמר שהכל נעשין רשין בימיו, שנאמר וישם המלך אחשורוש מס (מגילה י"א). ר' ברכיה אומר: אחשורוש - שהכחיש ראשן של ישראל בצום ובתעניות, ר' לוי אמר - שהשקה אותן ראש ולענה, ור' יהודה ב"ר סימון אומר שביקש לקעקע ביצתן של ישראל (מ"ד). ר' לוי רבנן: ר' לוי אמר: אחשורוש הוא ארתחששתא, ולמה נקרא ארתחששתא? שהיה מרתיח ותש. ורבנן אמרי: שכל מי שזכרו חושש את ראשו (שם).
2 [דנש] וראבי"ע חולק, וז"ל: איננו כמו אברם הוא אברהם ויתכן שיהיה במלכי פרס הקדמונים מלך שמו אחשורוש ושניהם היו מלכים על פרס ומדי רק זה אחשורוש השני מלך על מדינות אחרות שהן בין הודו ובין כוש כי ארץ מדי ופרס צפונית לארץ ישראל והודו רק כוש דרומית.
3 [דנש] מהו הוא אחשורוש? הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו (מגילה י"א).
4 [דנש] שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה (רש"י, מלבי"ם ע"פ מגילה י"א).
5 [מסנ] רבים אמרו כי עשה משתה בעבור שחשב כפי חשבונו וראה שלא ינאלו ישראל, וי"א ששקט ממלחמות, וי"א שנשא ושתו והוא הישר בעיני (ראבי"ט).
6 [דנש] א"ר יוסי בר חנינא, מלמד שלבש בגדי כהונה, כתיב הכא יקר תפארת וכתוב בבגדי כהונה לכבוד ולתפארת (מגילה י"א).
7 [דנש] רב ושמואל, חד אמר, הראוי לחצר - לחצר, הראוי לגינה - לגינה, הראוי לביתן - לביתן. וחד אמר: הושיבן בחצר ולא החזיקתן, בגינה ולא החזיקתן, עד שהכניסן לביתן והחזיקתן. במתניתא תני: הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים, אחד לגינה ואחד לביתן (מגילה י"א).
8 [מסנ] כ"כ ראבי"ע. אולם רש"י (שם) ומהרש"א (מגילה י"א) פירשו ביתן היינו מקום נטיעת האילנות (ועיין עוד ביאור הגר"א שם ומדרש רבה ב, ו).
9 [דנש] אמר רב, מלמד שלכל אחד ואחד השקוהו יין שגדול ממנו בשנים (מגילה י"א).
10 [דנש] א"ר אלעזר, מלמד שכל אחד ואחד השקוהו יין מדינתו (מגילה י"א) ומעין זה במדרש (אסתר רבה): מהו כדת - כדת כל מקום ומקום, יש מקומות שאוכלין ואח"כ שותין ויש מקומות ששותין ואח"כ אוכלין, דבר אחר, והשתיה כדת - כדת כל אומה ואומה, כהני כותאי שאין שותין מין השמור בנאדות הביאו להם יין מכדים. ועוד (שם): אין אונס ביין חי, אין אונס ביין נסך אין אונס בשתיה בעל כרחו.
11 [דנש] אין גם אלא רבוי, מה הוא בששה אוצרות ובמיני יציאות ובסעודת ארץ ישראל ובבגדי כהונה גדולה אף היא בכל אלה (אסתר רבה).
12 [דנש] רבותינו אמרו שבת היה (רש"י).
13 [דנש] כתיב (משלי כ"ו) למי אוי למי אבוי למאחרים על היין אחריתו כנחש יושן וכצפוניו יפריש, מה צפוניו זה מפרש בין מיתה לחיים כך הפריש היין בין אחשורוש לושתי להריגה, הדא הוא דכתיב ביום השביעי כטוב לב המלך ביין, שמתוך כך קצף עליה והרגה (אסתר רבה).
14 [דנש] רבים פירשו שהיה חרבו של המן במהרה כי נא כמו עתה, גם יש במדרש שהיה אליהו, והטעם שדבר טוב ועשה כמעשה אליהו (ראבי"ט).
15 [דנש] אטו עד השתא לא הטיב לבו בחמרא? אמר רבא אותו יום השביעי שבת היה שבמדה שאדם מודד מודדין לו. מלמד שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת לפיכך צוה להביא אותה ערומה (מגילה י"א).
16 [דנש] מדוע כעס כל כך? אמרה לו: שומר הסוסים של אבי! בלשאצר אבי שתה יין כנגד אביש ולא השתכר, וזה משתכר מיינו? מיד וחמתו בערה בו (מגילה י"א).
17 [דנש] מי היי? אמר רב סימון זה שבתו של יששכר, הדא הוא דכתיב (דברי הימים א י"ב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה יעשה ישראל (אסתר רבה ד, א, ועיין קרוי ישותה).

המלוכה¹⁸: יד וְהִקְרַב הַשְּׂרִים הַקְּרוּבִים אֵלָיו הֵם: 1. כְּרִשְׁנָא 2. שְׁתֵּר 3. אֲדַמְתָּא 4. תְּרִשִׁישׁ 5. מֶרְס
6. מֶרְסָנָא 7. מְמוּכָן¹⁹ סה"כ שְׁבַעַת שָׁרֵי א פֶּרְס וּמְדֵי רֵאֵל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ חֲבָרֵי הַמַּמְשֵׁלָה הַלְּשָׁבִים
רֵאשֻׁנָה בְּמַלְכוּת הַקְּרוּבִים אֵלָיו בְּיוֹתֵר: טו כְּדָת מֵהוּ הַחֹק לְפִי יַדַּע מֵהֲלַעֲשׂוֹת בְּמַלְכָּה וְשִׁתֵּי עַל א
אֲשֶׁר לֹא עֲשִׂתָּה אֶת־מֶמְאֵר הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֲשֶׁר נִמְסַר בְּיַד הַסְּרִיסִים שֶׁתְּבוּא בְּכַתֵּר מַלְכוּת
לְהֵרָאוֹת יוֹפִיָּה:

עצת ממוכן: טז וַיֹּאמֶר מְמוּכָן¹⁹ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים: לֹא עַל־ נֶגַד הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֲוֹתָה פִּשְׁעָה וְשִׁתֵּי הַמַּלְכָּה
כִּי אֵלֵא עַל־כֹּל־הַשָּׂרִים וְעַל־כֹּל־הַעֲמָיִם אֲשֶׁר בְּכָל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ: יז כִּי
שֶׁהֵי יֵצֵא יִתְפָּרֵס דְּבַר־הַמַּלְכָּה עַל־ בֵּי כָּל־הַנְּשִׂים עַל אֲשֶׁר סִירְבָה וְשִׁתֵּי לְפָקוּדַת הַמֶּלֶךְ, דְּבַר זֶה יִגְרוּם לְחַן
לְהַבְזוֹת בְּעֲלִיָּהוּ וּבְעִינֵיהֶן וְלִסְרַב גַּם הֵן לְפָקוּדַת בְּעֲלִיָּהוּ בְּאֶמְרָם לְעַצְמוֹ הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֲמַר
לְהַבִּיא אֶת־וְשִׁתֵּי הַמַּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא־בָאָה וְלֹא נִעֲשֶׂה עַל כֵּן: יח וְהַלּוּם הָיָה תִּאֲמַרְנָה | תִּסְרַבְנָה
שָׁרוֹת פֶּרְסִי־וּמְדֵי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת־דְּבַר מַעֲשֵׂה הַמַּלְכָּה שִׁסִּירְבָה לְמַלְךְ וְלֹא נִעֲשֶׂה, וְלִכֵּן תִּסְרַבְנָה גַּם הֵנָּה
לְכָל שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ וְכַדִּי וַיֵּשׁ בְּדָבָר (רש"י) בְּזִיוֹן וְקֶחֶץ: יט וְלִכֵּן אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב מוֹסַכִּים, אִז יֵצֵא דְּבַר־
גִּזְרֵת (רש"י) מַלְכוּת מִלְּפָנָיו וְגַם יִכְתֹּב בְּדָתֵי בְּסִפְרֵי הַחֹקִים (רש"י) שֶׁל פֶּרְסִי־וּמְדֵי וְלֹא יַעֲבֹר לֹא יִתְבַטֵּל
הַחֹק לְעוֹלָם (ראב"י) אֲשֶׁר לֹא־תִבְּוֹא תִּהְרַג וְשִׁתֵּי לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ וּמַלְכוּתָהּ יִתְּנוּ הַמֶּלֶךְ
לְרַעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה וְכֵן יַעֲשֶׂה לְכָל הַמְּבֹזָה אֶת בְּעֵלָה (רש"י): כ וְנִשְׁמַע פְּתָגָם פֶּסֶק הַדִּין שֶׁל הַמֶּלֶךְ²⁰
אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה פֶּרְסוֹם רַב לְמַעַן יִשְׁמַע בְּכָל־מַלְכוּתוֹ כִּי אֲשֶׁר רַבָּה גְדוּלָּה הִיא וְכָל־הַנְּשִׂים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ עַל
הַעוֹנֵשׁ הַמוֹטֵל עַל הַאִישָׁה שֶׁלֹּא תִכְבַּד אֶת בְּעֵלָה וְתִתְּנוּ יָקָר כְּבוֹד לְבְּעִלְיָהּ לְמַגְדוֹל מֵהַגְּדוֹלִים שֶׁבָהֶם כְּגוֹן
שָׂרִים וְעַד־קָטָן וְעַד הַפְּחוּתִים שֶׁבָהֶם:

כא וַיִּיטֵב הַדְּבָר בְּעִינֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים שֶׁשֶׁת הַשָּׂרִים הַנוֹסְפִים וַיַּעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ כְּדְבַר הַשֵּׁר מְמוּכָן¹⁹: כב
וַיִּשְׁלַח סְפָרִים מִגִּילּוֹת הַמִּפְרָטוֹת אֶת הַחֹק הַחֲדָשׁ אֶל־כָּל־מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ 127 מְדִינֹת, אֶל־ מְדִינָה
וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְאֶל־עַם וְעַם כָּל־שׁוֹנֵי בְּאוֹתִיּוֹת וּבְלִשׁוֹן הַמִּיּוּחָדוֹת לָהֶם, וּמִטְרַת הַמַּגִּילּוֹת הִיא לְהִזְיוֹת כָּל־
אִישׁ שָׂרֵי שׁוֹלֵט בְּבֵיתוֹ בְּאִישְׁתּוֹ (ראב"י) וּמְדַבֵּר כְּלָשׁוֹן עִמּוֹ כּוֹפֵה אֶת אִשְׁתּוֹ לְלַמּוֹד אֶת לְשׁוֹנוֹ אִם הִיא
בֵּת לְשׁוֹן אַחֵר (רש"י):

פרק ב'

א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אַחֲרֵי בִיצוּעַ עֲצַת מְמוּכָן כְּשֵׁף אַחֲרֵי שֶׁנִּרְעָגָה חֲמַת כַּעֲסוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ
עַל שִׁסְרַבָּה וְשִׁתֵּי לְפָקוּדָתוֹ זָכַר אֶת־וְשִׁתֵּי²¹ וְאֶת אֲשֶׁר־עֲשִׂתָּה שֶׁהִמְרַתָּה אֶת פִּי וְאֶת אֲשֶׁר־
נִגְזַר בְּעַקְבוֹת כֵּךְ עָלֶיךָ בְּעַצַת מְמוּכָן:

ב וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי־הַמֶּלֶךְ מִשָּׂרְתָיו עֲצָה לְמַלְא מְבוֹקָשׁוֹ: יְבַקְשׁוּ יַחֲפְשׁוּ לְמֶלֶךְ נַעֲרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת
מְרָאָה: ג וְכִיצַד יַעֲשֶׂה זֹאת? וַיִּפְקֵד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים בְּכָל־מְדִינֹת מַלְכוּתוֹ וַיִּקְבְּצוּ
וַיְבִיאוּ הַפְּקִידִים אֶת־כָּל־נַעֲרֵי־הַבְּתוּלָה טוֹבוֹת מְרָאָה אֶל־שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה אֶל־בֵּית הַנְּשִׂים אֶל־יַד
שֶׁר בְּשֵׁם הַגָּא סָרִיס²² שָׂרוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא שְׂמֵר הַנְּשִׂים וְנִתְּנוּ תַמְרָקִיָּהוּ וְלַחֲבִיא לָהֶם בְּשִׁמְיִם טוֹבִים
וּתְמָרוֹקִים: ד וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב יֵטֵב יוֹפִיָּה (בְּלַבַּד - מַלְבִּי"ם) בְּעִינֵי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת בְּמִקּוּם וְשִׁתֵּי
וַיִּיטֵב הַדְּבָרִים בְּעִינֵי הַמֶּלֶךְ וַיַּעֲשֶׂה כֵּן לְהַפְקִיד פְּקִידִים וְכוּ':

ה אִישׁ²³? הַוְדֵי מַמְלַכַת יְהוּדָה הָיָה הַתְּגוּרָר בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה וְשִׁמּוֹ מְרַדְּכִי בֶן יְאִיר²⁴ בְּרִשְׁמַעְיָ בֶן־
מְרַדְּכִי וְאַסְתֵּר:

18 [פסטי] אפשר לומר משום שלא מכיר את מנהגי המלכים, כיוון שלא בא מגזע המלוכה.
19 [פסטי] ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן - שמוכן לפרועניות. אמר רבי אבא בר כהנא: מכאן שהדין קופץ בראש (מגילה י"ב ע"ב, ועיי' קרן ישועה). מה
ראה ממוכן לקפוץ בעצה תחלה: פליגי ג' אמוראים, חד אמר על שהיתה מסטרתו במנעלה על פניו, שאמר לא על המלך לבדו עושה ושתי המלכה, וחד
אמר על שלא הזמינה את אשתו לסעודת הנשים, שאמר כי יצא דבר המלכה על כל הנשים להבזות בעליהן, וחד אמר שהיתה לו בת והיה מבקש
להשיאה למלכות, שאמר ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה (אסתר רבה).
20 [פסטי] אמר ר' יהודה ברי' סימון: ונשמע פתגם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאמר בחכמתו ובתבונתו (שמות י"ז) מחה אמחה את זכר עמלק
(אסתר רבה פרשה ד').
21 [פסטי] את יפיה (רש"י וראב"י).
22 [פסטי] יש אומרים סריס - שנכרתו ביצו, שלא יבוא אל נשי המלך (עיי' רד"ק, מלכים ב, ח. ו).
23 [פסטי] איש - מלמד שהיה מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו, דכתיב ביה והאיש משה עניו מאד, מה משה עמד בפרץ עמו אף מרדכי דכתיב ביה (י' ו').
דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו, ומה משה למד תורה לישראל אף מרדכי דכתיב ביה (ט' לז) דברי שלום ואמת, וכתיב (משלי כ"ג) אמת קנה ואל
תבזבז (אסתר רבה).
24 [פסטי] מאי קאמר, אי ליחוסיה קאתי, ליחוסיה וליוול עד בנימין, ומאי שנא הני, אלא דכתיב, כולן על שמו נקראו, בן יאיר - בן שהאיר עיניהם של
ישראל בתפלתו, בן שמעי - בן ששמע אל תפלתו, בן קיש - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו (אסתר רבה).

ביצוע עצת ממוכן:

זכירת ושתיה:

קִישׁ אֵישׁ יְמִינִי מִשְׁבֵּט בְּנִימִין (רש"י²⁵): וְ אֲשֶׁר הִגְלָה (לשון גלות, וכן בכל הפס') מִירוּשָׁלַיִם עַם־הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה יְהוֹיָכִין בֶּן יְהוֹיָקִים מִלְּךְ־יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה כְּעֶשֶׂר שָׁנִים לִפְנֵי חוֹרְבַן בֵּית רֵאשׁוֹן נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: ז וַיְהִי אִמּוֹן הוּא גִידֵל בְּבֵיתוֹ אֶת־הַדָּטָה²⁶ הִיא הַנְּקֵרָאֹת אֲסִתָּר בְּלִשׁוֹן הַפְּרָסִית, שֶׁהִייתָה בְּתַדְדוֹ וְהִיא צְרִיד לַגְּדֻלָּה בְּבֵיתוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהַנְּעִרָה יִפְתֹּתָאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה וּבְמֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לְקַחָהּ מִרְדְּכָי לֹ לְבַת²⁷:

לקיחת אסתר:

ח וַיְהִי בַּהֲשָׁמַע דְּבַר־הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וְחוֹקֵיו לְקַבֵּץ אֶת כָּל הַבְּתוּלוֹת, וּבַהֲקִיֵּץ נְעֻרוֹת רַבּוֹת אֶל־שׁוֹשָׁן הַבִּירָה אֶל־יָד הַגִּי וְתַלְקָח גַּם אֲסִתָּר²⁸ אֶל־בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל־יָד הַגִּי שְׁמֵר הַנְּשִׁים: ט וְתִיטֵב הַנְּעִרָה בְּעֵינָיו בְּעֵינֵי הַגִּי שׁוֹמֵר הַנְּשִׁים וְתִשָּׂא חֶסֶד נִמְשָׁד עֲלֶיהָ חוּט שֶׁל חֶסֶד לִפְנֵי וַיְבַהֵל וַיִּזְדַּר (רַב־בֵּיט) לְהַבִּיא אֶת־תְּמָרוּקֶיהָ שְׁמָנִים וּבִשְׁמִים וְאֶת־מְנוֹתָהּ מִנּוֹת מֵאֵכֶל (שם) לְתֵת לָהּ וְאֶת־שִׁבְעַת הַנְּעֻרוֹת הָרְאִיוֹת לְתֵתֶלָה²⁹ כְּדִי לְשַׁרְתָּ אוֹתָהּ (רש"י, רַב־בֵּיט) מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁנָה³⁰ שִׁנָּה אֶת יַחְסוֹ אֵלֶיהָ וְאֶת־נְעֻרוֹתֶיהָ לְטוֹב לִיחֹס הַטוֹב מִכָּל בֵּית הַנְּשִׁים: י לֹא־הִגִּידָהּ סִיפְרָהּ אֲסִתָּר אֶת־עֲמָהּ עִמִּי וְאֶת־מוֹלְדֹתָהּ שֶׁהִיא בַת מַלְכִים (חִידִיא, וְעִינֵי רַאשִׁי) כִּי מִרְדְּכָי צָנָה עָלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא־תִגִּיד תְּגַלָּה פְּרִטִים אֵלָיו: יא וּבְכָל־יּוֹם וַיּוֹם מִרְדְּכָי מִתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי חֲצַר בֵּית־הַנְּשִׁים כְּדִי לְדַעַת אֶת־שְׁלוֹם אֲסִתָּר וּמֵהָ יַעֲשֶׂה בָּהּ אִם נִלְקַחָה לְבֵית הַמֶּלֶךְ וְכִדּוֹ: יב וּבַהֲגִיעַ תֵּרֶז וּמְנָה (רש"י) שֶׁל כָּל נְעֻרָה וְנְעֻרָה לְבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ מִקֶּץ הַיּוֹת לָהּ כְּדָת כְּחוֹק הַנְּעֻשָׂה עִם כָּל הַנְּשִׁים בְּמִשְׁךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֹן יִמְלָאוּ יְמֵי מְרוּקֶיהֶן הַכְּנוּתִיהֶם לִפְנֵי בּוֹאֵם לְמֶלֶךְ: שְׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּשָׁמֶן הַמֶּרֶז בְּשֶׁם (רַב־בֵּיט) וְשְׁשָׁה חֳדָשִׁים בְּבִשְׂמָיִם אַחֲרֵים וּבְתִמְרוּקֵי הַנְּשִׁים: יג וּבָצָה אַחֲרָיָה כָּל זֶה הַנְּעֻרָה בָּאָה אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר תֵּאֱמָר כָּל הַקִּישׁוּטִים אֲשֶׁר תִּבְקַשׁ יִנְתְּנוּ לָהּ לְבֹא עִמָּהּ מִבֵּית הַנְּשִׁים עַד־בֵּית הַמֶּלֶךְ כְּדִי לְהִיּוֹת נָאָה בְּעֵינָיו: יד בְּעֶרְבֹא הִיא בָּאָה לְמֶלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ וַיִּבְבְּקֶר הִיא שָׁבָה אֶל־בֵּית הַנְּשִׁים הַשְּׁנִי אֶל־יָד שְׁעֵשְׂגֹז סָרִיס²² שֶׁרוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר תִּפְקִידוֹ הוּא שְׁמֵר הַפִּלְגֶשֶׁים לֹא־תִבּוֹא עוֹד אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי אֵלֶּא רַק אִם־חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם בְּשֵׁמָה:

טו וּבַהֲגִיעַ תֵּרֶז־זְמַנָּה שֶׁל אֲסִתָּר בְּתִבְיָתָהּ הִיא הָיָה אֲשֶׁר לְקַחְלוֹ לְבַת לְבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ לֹא בְקִשָׁה דְבָר קִישׁוֹט נּוֹסֵף כְּפִי שְׁבִיקָשׁוֹ שֶׁאֵר הַנְּשִׁים (פְּסִי יג) כִּי אִם אֶת־אֲשֶׁר יֵאֱמָר יִצּוּהָ הַגִּי סָרִיס־הַמֶּלֶךְ שְׁמֵר הַנְּשִׁים קִישׁוּטִים שְׁחוּבָה עֲלֶיהָ לְלוּבֶשֶׁם, וְלֹא הוֹסִיפָה עֲלֵיהֶם וְתִהִי אֲסִתָּר נִשְׂאָת³¹ חֹן בְּעֵינֵי כָּל־רְאִיָּה³²: טז וְתַלְקָח אֲסִתָּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ אֶל־בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא־חֹדֶשׁ טִבֵּת³³ בְּשַׁנְת־שִׁבְעַת לְמַלְכוּתוֹ: יז וַיִּיאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת־אֲסִתָּר יוֹתֵר מִכָּל־הַנְּשִׁים שֶׁבָאוּ עִתָּה וְתִשָּׂאֶנּוּ וְחֶסֶד³⁴ לִפְנֵי יוֹתֵר מִכָּל־הַבְּתוּלוֹת וַיִּשֶׂם כְּתָר־מַלְכוּת בְּרֵאשֵׁה וַיִּמְלִיכָהּ תַּחַת לְמֶלֶךְ מִקּוֹם וְשִׁתִּי: יח וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתָּה גְדוֹל לְכָל־שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתָּה אֲסִתָּר לְכַבּוֹד שִׁדּוּכִיהֶם וְהִנְחָה לְמַדְיָנוֹת עֲשָׂה לֹא גְבַה מִס (רש"י) וַיִּתְּנוּ מִשְׂאֵת מִתְּנוֹת (שם) כִּיֵּד הַמֶּלֶךְ בְּנִדְבוּת: יט וּבַהֲקִבֵץ בְּתוּלוֹת שְׁנִית³⁵ כְּדִי לְהִיּוֹת לוֹ פְּלִגְשִׁים (מַהֲרִיט) וּמִרְדְּכָי בּוֹזֵם זֶה הִיָּה יִשָּׁב בְּשַׁעַר־

תור אסתר וְבַחֲרִיתָהּ:

²⁵ [פס'] וְרַב־בֵּיט מִסְתַּפֵּק, וְז"ל: בֶּן קִישׁ - הִיָּה גְדוֹל כְּאֲבוֹתָיו וְאֵילּוֹ הִיָּה אֲבִי שְׁאוּל הִיָּה מִזְכִּיר שְׁאוּל כִּי הוּא מֶלֶךְ וְלֹא אֲבִיו עַל כֵּן לֹא נֹדַע אִם מִרְדְּכָי הִיָּה מְבַנֵּי שְׁאוּל אִם לֹא.

²⁶ [דריס] תְּנִינָא, ר' מֵאִיר אֹמֵר: אֲסִתָּר שְׁמָה, וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמָה הַדְּסָה עַל שֶׁם הַצְּדִיקִים שֶׁנִּקְרָאוּ הַדְּסִים, וְכֵן הוּא אֹמֵר (סְכִרְיָה א) וְהוּא עוֹמֵד בֵּין הַהַדְּסִים. בֶּן עֲזַאִי אֹמֵר: לְפִיכֵךְ נִקְרָא שְׁמָה הַדְּסָה, לְפִי הִיָּתָה לֹא אֲרוּכָה וְלֹא קִצְרָה אֵלֶּא בִּינּוּנִית כְּהַדְּסָה. ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה אֹמֵר: אֲסִתָּר יִרְקֻקָת הִיָּתָה (כְּהַדְּסָה) [מְגִילָה יג ע"א]. תְּנִינָא: אֲסִתָּר שְׁמָה. וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמָה הַדְּסָה? מֵה הַדְּסָה רִיחָה מִתּוֹק וְטַעֲמָה מֵר, כִּךְ הִיָּתָה אֲסִתָּר מִתּוֹקָה לְמַרְדְּכָי וְמֵרָה לְהַמֶּן (אֲסִתָּר רַבָּה). תְּנִינָא: ר' יְהוּדָה אֹמֵר: הַדְּסָה שְׁמָה, וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמָה אֲסִתָּר עַל שֶׁם הִיָּתָה מִסְתַּרְת דְּבַרְיָה, שְׁנֵאֱמָר אֵין אֲסִתָּר מְגַדֵּת אֶת עַמָּה, וְר' נַחֲמִיָּה אֹמֵר: לְפִי שֶׁהִיוּ אוֹמוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתָהּ בְּשֵׁם אֲסִתָּר (מְגִילָה י"ג ע"א).

²⁷ [דריס] תְּנִינָא שְׁמֵם ר' מֵאִיר, אֵל תִּקְרָא לְבַת אֵלֶּא לְבֵית (מְגִילָה יג ע"א וְהוּא בְּרִשִׁי, וְעִינֵי רַב־בֵּיט).

²⁸ [פס'] וּבַהֲקִיבֵץ - בָּאוּ מִרְצוֹן (אֲלִשִׁיךְ). וְתַלְקָח אֲסִתָּר - שְׁלֹא בְּרִצּוֹנָה (מְלָבִיִם ע"ש בַּאֲרוּךְ).
²⁹ [דריס] וְאֶת שִׁבְעַת הַנְּעֻרוֹת הָרְאִיוֹת לְתֵת לָהּ, שֶׁהִיָּתָה מִכְּנָה לְאוֹתָן הַשְּׁפָחוֹת בְּיַמֵּי הַשְּׁבוּעַ, וְהִיָּתָה הָרְאשׁוֹנָה קוֹרָא אוֹתָהּ יּוֹם רַאשׁוֹן, וְהַשְּׁנִיָּה שְׁנִי, וְהַשְּׁלִישִׁית שְׁלִישִׁי, וְהַרְבִּיעִית רְבִיעִי, כִּךְ עַד שִׁבְעָה. דְּבַר אַחֲרָי: וְאֶת שִׁבְעַת הַנְּעֻרוֹת הָרְאִיוֹת לְתֵת לָהּ, מֵה הוּא הָרְאִיוֹת לְתֵת לָהּ: שֶׁהִיוּ בְּעַלֵּי סוּדָה, וְהִיָּתָה מִתְּעַצֵּת עִמּוֹ, וְהִיָּתָה מוֹנָה סְפִירַת יְמֵי נְדָתָה, לְכֵךְ נִאֱמָר הָרְאִיוֹת לְתֵת לָהּ, שֶׁהִיוּ רְאִיוֹת לָהּ כְּמוֹהָ, וְעוֹד אֲמָרוּ חוֹז"ל שֶׁהוֹדִיעָה אוֹתָם שֶׁהִיא יְהוּדִית וְגִיירָה אוֹתָן בְּסִתָּר, לְכֵךְ נִאֱמָר וְאֶת שִׁבְעַת הַנְּעֻרוֹת הָרְאִיוֹת לְתֵת לָהּ (אוֹצֵר הַמְּדַרְשִׁים אֲסִתָּר עִמ' 60).

³⁰ [דריס] מֵהוּ וְיִשְׁנָה - רַב אֲמָר שֶׁהֵאֱכִילָהּ מֵאֵכֶל יְהוּדִי, שְׁמוּאֵל אֲמָר שֶׁהֵאֱכִילָהּ קִדְלִי דְחַזִּירִי (עֲשֵׂב הַגְּדֻלָּה לְעַל הַחֹרֶת-תַּעֲרֹךְ). וְר' יוֹחָנָן אֲמָר: זְרַעוּנִים הֵאֱכִילָהּ, וְכֵן הוּא אֹמֵר (מְגִילָה א) וְהִיָּה הַמֶּלֶכֶר נוֹשָׂא אֶת פֶּת בִּגְם וְנוֹתֵן לָהֶם זְרַעוּנִים (מְגִילָה י"ג ע"א).

³¹ [דריס] יוֹפִי שֶׁל צְנִיעוּת (מַהֲרִיט).
³² [דריס] בְּעֵינֵי כָּל רְאִיָּה - אִי"ר אֲלַעֲזָר: מִלְּמַד שֶׁלְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִדְמָה לוֹ כְּאוֹמוֹתָהּ (מְגִילָה יג ע"א). ר' יְהוּדָה אֹמֵר: כְּאִיִּקוּנֵי זֶה שְׁאֵלֶךְ בְּנֵי אָדָם מְבִיטִין בָּהּ וְהִיא עֲרֵבָה עַל כּוֹלָם (אֲסִתָּר רַבָּה). רַבֵּן אֲמָר: בְּעֵינֵי כָּל רְאִיָּה - בְּעֵינֵי עֲלוּנִים וּבְעֵינֵי תַּחְתּוּנִים, כְּמוֹ שְׁנֵאֱמָר (מְשִׁלִּי ג) וּמוֹצֵא חֵן וּשְׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם (שם).

³³ [פס'] בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי - עַת צָנָה שֶׁהַגּוֹף נִהְנָה מִן הַגּוֹף זִמְנָן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ עַת צָנָה כְּדִי לְחַבְּבָה עֲלָיו (רש"י).
³⁴ [דריס] תְּנִינָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה אֹמֵר, אֲסִתָּר יִרְקֻקָת הִיָּתָה וְחוּט שֶׁל חֶסֶד הִיָּתָה מִשׁוּךְ עֲלֶיהָ (מְגִילָה יג ע"א).
³⁵ [דריס] [מֵהוּ וּבַהֲקִיבֵץ בְּתוּלוֹת שְׁנִית]! אֵלֶּא אֲזִיל שְׁקוֹל עֲצָה מִמְרַדְּכָי, אֲמָר לִיָּה: אֵין אִשָּׁה מִתְּקַנָּאֹת אֵלֶּא בִירַךְ חֲבִירָתָה [לְפִיכֵךְ קִבֵּץ בְּתוּלוֹת שְׁנִית], וְאִפְּלוּ חֲכִי לֹא גִילָא לִיָּה, הַדָּא הוּא דְכִתִּיב וּבַהֲקִיבֵץ בְּתוּלוֹת שְׁנִית - אֵין אֲסִתָּר מְגַדֵּת מוֹלְדָתָהּ (מְגִילָה יג ע"א).

הַמֶּלֶךְ נִמְנָה עַל הַשָּׂרִים (אֱלֹשִׁי): כ וְעֵדִיךָ אֵין אֶסְתֵּר מִגִּדְתָּ מַגְלָה אֶת מוֹלְדֹתֶיהָ וְאֶת־עֲמָהּ בְּאֶשֶׁר צָוָה עָלֶיהָ מְרַדְּכִי וְאֶת־מֵאֲמָר דְּבָרָיו שֶׁל מְרַדְּכִי אֶסְתֵּר עֲשָׂה כִּמוּ שֶׁהִיָּתָה עוֹשָׂה בְּעֵבֶר בְּאֶשֶׁר הִיָּתָה בְּאֲמֻנָה אֶתּוֹ גְּדֻלָּה בְּבֵיתוֹ³⁶:

כא בַּיָּמִים הָהֵם וּמְרַדְּכִי הָיָה יוֹשֵׁב בְּשַׁעֲרֵי־הַמֶּלֶךְ בֵּין הַשָּׂרִים, קִצְרֵי כַּעֲסוֹ בְּגִתּוֹ וְתָרַשׁ שְׁנֵי־סָרִיסֵי שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַסֹּף הַשּׂוֹמְרִים עַל חֲצַר הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית (רַאבִּי״ט) וַיִּבְקֹשׁוּ רָצוּ בְּגִתּוֹ וְתָרַשׁ לְשִׁלַּח זָד³⁷ עִ״י סֵם מוֹת (רִשִׁי״י) בְּמֶלֶךְ אַחְשֵׁוֹרֶשׁ: כב וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמְרַדְּכִי³⁸ וַיִּגַּד מְרַדְּכִי לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עַל דְּבַר בְּגִתּוֹ וְתָרַשׁ וְתֵאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי³⁹: כג וַיִּבְקֹשׁ וַיִּבְדַּק הַדָּבָר וַיִּמְצֵא⁴⁰ שֶׁהוּא אִמַּת וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל־עֵץ וַיִּכְתָּב הַזֶּה בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

פֶּרֶק ג'

א אַתְּרָא הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַמְּתוֹאֲרִים בְּפָרְקִים הַקּוֹדְמִים⁴¹ גְּדֻלָּה⁴² (מִלְשׁוֹן גְּדוּלָּה) הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁוֹרֶשׁ אֶת־הַמֶּן בְּרֵה־מִדְּתָא הָאֲגָגִי מִזְרַעוֹ שֶׁל אֲגַג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיִּנְשָׂאֵהוּ לְשׁוֹן הַרְמָה, כִּמוּ 'שָׂא נָא עֵינֶיךָ' וַיִּשֶׂם אֶת־כְּסָאוֹ מֵעַל כְּלֵה־שָׂרִים אֶשֶׁר אֶתּוֹ: ב וְכָל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֶשֶׁר נִמְצְאוּ בְּשַׁעֲרֵי הַמֶּלֶךְ כְּרָעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמֶן כִּי־כֹן צָוָה־לוֹ לִגְבוֹי הַמֶּלֶךְ וּמְרַדְּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה⁴²: ג וַיִּאֲמָרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֶשֶׁר נִמְצְאוּ בְּשַׁעֲרֵי הַמֶּלֶךְ וְרָאוּ שֶׁמְרַדְּכִי אֵינְנוּ מִשְׁתַּחֲוֶה לְמְרַדְּכִי מִדּוֹעַ אֶתְּהָ עוֹבֵר אֶת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְהֶמֶן⁴³: ד וַיְהִי כְּאֲמָרָם אֵלָיו יוֹם וַיֹּם שְׁעָלִיו לְשִׁמוֹעַ מִלְּמֶלֶךְ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת וַיִּגְדּוּ לְהֶמֶן כִּי לְרֵאוֹת הָאֵלֶּם יַעֲמִדוּ דְּבָרֵי מְרַדְּכִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּחֲוֶה (לְעוֹלָם-רִשִׁי״י) כִּי־הִגִּיד לָהֶם אֶשֶׁר־הוּא יְהוּדִי וְאִסּוּר לוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעִ״י⁴³ (רַאבִּי״ט):

ה בַּעֲקֻבוֹת דְּבָרֵיהֶם: וַיִּרְאָה שֶׁם הֶמֶן אֶת לִבּוֹ כִּי־לֹכַד שְׂאִין מְרַדְּכִי כְּרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וַיִּמְלֵא הֶמֶן חֲמָה כַּעֲס: ז וַיִּבֹז נְרָאָה כְּבִיּוֹן בְּעֵינָיו לְשִׁלַּח יָד בְּמְרַדְּכִי לְבַדּוֹ וְלֹא בְּכָל עַמִּי כִּי־הִגִּידוּ לוֹ אֶת־עַם מְרַדְּכִי⁴⁴ שֶׁמִּשּׁוֹם דָּתוֹ אֵינּוּ מִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ (מִלְכִּי״ם) וַיִּבְקֹשׁ רָצָה הֶמֶן לְהַשְׁמִיד אֶת־כָּל־הַיְּהוּדִים אֶשֶׁר בְּכָל־מְלָכוֹת אַחְשֵׁוֹרֶשׁ בְּכָל 127 הַמְּדִינּוֹת, שֶׁהֵם מֵהַעַם שֶׁל מְרַדְּכִי: ח בְּחֻדְשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא־חֻדְשׁ נִסָּן בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה לְמֶלֶךְ אַחְשֵׁוֹרֶשׁ הַפִּיל פּוֹרֵר וְמָהוּ פוֹרֵר (רִשִׁי״י) הוּא הַגּוֹרָל בְּפָרְסִית (רַאבִּי״ט) לִפְנֵי עִ״י הֶמֶן מִיּוֹם אֵלֶּם יוֹם יַעֲלֶה בְּגוֹרֵל וּמִחֻדְשׁ לְחֻדְשׁ אֵיזָה חוֹדֶשׁ יִפּוֹל בְּגוֹרֵל, וְנִפֵּל בְּגוֹרֵל חוֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא־חֻדְשׁ אֲדָר⁴⁵:

ט וַיִּאֲמֶר הֶמֶן לְמֶלֶךְ אַחְשֵׁוֹרֶשׁ יִשְׁנֵנוּ עַם־אֶחָד⁴⁶ מִפְּגָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים כִּי־שֶׁהַגְּלָה וּפִיזוֹר נִבּוֹכְדַנְצַאֲר בְּכָל מְדִינּוֹת מְלָכוֹתָּ וְדַתִּיהֶם מְנַהֲגִיהֶם וְחֻקוֹתֵיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל־עַם וְאֶת־דַּתִּי חֻקוֹת הַמֶּלֶךְ אֵינְנֵם עֹשִׂים וְלִמְלָךְ אֵין־שׁוֹנָה אֵין יִתְרוֹן (רִשִׁי״י) וְתוֹעֵלַת (רַאבִּי״ט) לְהַנִּיחֵם לְהַשְׂאִירָם בְּמַלְכוּת: ט אֶם־

36 [פִּסְט] וְלֹא זָחָה דַּעְתָּה עֲלֶיהָ בְּגַלְלַת הַמְּלֹכָה (וַעֲיִין אֱלֹשִׁי עִ״פ חו״ל).

37 [פִּסְט] לְהַשְׁקוּתוֹ סֵם הַמּוֹת (רִשִׁי״י).

38 שֶׁהֵיוּ מְסַפְּרִים דְּבָרֵיהֶם לִפְנֵינוּ בְּלִשׁוֹן טְרַסִי וְאֵין יוֹדְעִים שֶׁהֵיָה מְרַדְּכִי מְכִיר בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת שֶׁהֵיָה מִיּוֹשְׁבֵי לְשַׁכַּת הַגּוֹזִית (רִשִׁי״י).

39 [פִּסְט] אִ״ר חֲנִינָא, כָּל הָאֲמֹר דְּבַר בְּשֵׁם אֲמֹרָה מְבִיא גְּאוּלָּה לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר וְתֵאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי (מְגִילָה ט״ו ע״א).

40 [פִּסְט] [כִּיצַד נִמְצָא], אִ״ר יוֹחָנָן, בְּגִתּוֹ וְתָרַשׁ שְׁנֵי טְרַסִּים הָיוּ וְהָיוּ מְסַפְּרִין בְּלִשׁוֹן טְרַסִי וְאֲמֹרִים מִיּוֹם שְׁבָאֵת זֹ לֹא רָאִינוּ שְׁנֵה בְּעֵינָנוּ, בָּא וְנִטִּיל אֶרֶס בְּסַפֵּל כִּי־שִׁמְדָא, אֲמַר לוֹ, וְהֵלֵא אֵין מִשְׁמַרְתִּי וּמִשְׁמַרְתֵּךְ שׁוּה, אֲמַר לוֹ, וְעַל יָדִי כֹן זָכַר אֶת שְׂאוּל אֲבִי אֲבִיו שֶׁהִשְׁמִיד אֶת עַמְלֵק, כִּי נוֹדַע לוֹ כִּי־מִאֲמַר זֶרֶשׁ הַגּוֹזִית הֵיָה יוֹדַע בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן, וְהֵיָינוּ דְּכַתְּבִי וַיִּבְקֹשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצֵא - שֶׁלֹּא נִמְצָאוּ בְּמִשְׁמַרְתֵּם (מְגִילָה י״ג ע״ב).

41 אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - שְׁבַנְרַאת רְפוּאָה זֹ לְהִיּוֹת לְתַשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל: גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ וְגוֹי אֶת הֶמֶן - שֶׁהִקְבִּי״ה בּוֹרָא רְפוּאָה לְמַלְכָּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם שִׁבְעֵי אֶלְפִים (רִשִׁי״י עִ״פ מְגִילָה יב ע״ב).

42 [פִּסְט] כִּי עֲשָׂה עֲצֻמוֹ אֱלוֹהִים (רִשִׁי״י). אֱלוֹם רַאבִּי״ע פִּירֵשׁ (עִ״פ מ״י): כִּשְׁצֻה אַחְשֵׁוֹרֶשׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְהֶמֶן, חֻקֵּךְ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַל לְבוֹ וְנִתְכּוּן שִׁישְׁתַּחֲוֹ לְעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.

43 [פִּסְט] הֵנָּה בְּאֲמֹרָו אַחַר כֵּךְ כִּי־הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר הוּא יְהוּדִי, מוֹרָה שֶׁהִשִּׁיב לָהֶם תְּשׁוּבָה בְּאֲמֹרָם אֵלָיו מִדּוֹעַ אֶתְּהָ עוֹבֵר וְכוּ', וּמִן הַתִּימָה הוּא לְמָה זֶה לֹא הוֹזְכָרָה תְּשׁוּבָתוֹ כְּאִשֶׁר הוֹזְכָרָה שְׂאֵלְתָם. אֲךָ יֵהִיָה כִּי־הֵנָּה אֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז״ל (שׁ ט ז) שֶׁאֲמַר לָהֶם שֶׁהֵיָה מִיִּשְׂרָאֵל, וְהִשִּׁיבוּ לוֹ הֵנָּה אֲבוֹתֶיךָ הִשְׁתַּחֲוּוּ לְעֹשֵׂי, וְהִשִּׁיב בְּשִׁבְעִים לָא הִשְׁתַּחֲוּוּ לְעֹשֵׂי, וְאִפְשָׁר שׁוּה רְמֵז בְּכַתּוּב מִתּוֹךְ מֵאֲמָרָם בְּאֲמֹרָו שֶׁאֲמָרוּ אֶם לְהִיּוֹת יְהוּדִי (אֱלֹשִׁי).

44 [פִּסְט] עַם מְרַדְּכִי שְׁהוּא שְׁבַט בְּנִימִין, וְזֶהוּ וַיִּגְדּוּ שְׁסַפְּרוּ לוֹ אֶת זֶרַעוֹ, וְעַל יָדִי כֹן זָכַר אֶת שְׂאוּל אֲבִי אֲבִיו שֶׁהִשְׁמִיד אֶת עַמְלֵק, כִּי נוֹדַע לוֹ כִּי־מִאֲמַר זֶרֶשׁ אֶתְּהָ אֶם מִזְרַע הַיְּהוּדִים מְרַדְּכִי אֶשֶׁר הַחִילּוֹת לְנַפְלוֹ לִפְנֵינוּ (לְקַמְּנוּ ו י״ג), כְּאִשֶׁר יָבֵא בְּסִיעֵתָא דְּשִׁמְיָא שְׂאֲמָרָה אֶם מִזְרַע אֶשֶׁר הַחִילּוֹת לְנַפְלוֹ לִפְנֵינוּ שְׁהוּא מִזְרַע שְׂאוּל לֹא תוֹכַל לוֹ, בְּאוֹפֵן כִּי־הוּגַד לוֹ שְׁהוּא יִמִּינִי, וְעַל כֵּן אֲמַר בְּלִבִּי כִּי לֹא תִהְיֶה תְּפָאֲרָתוֹ לְהַרְוֹג אֶחָד מִזְרַע אֶשֶׁר הִשְׁמִיד אֶת כָּל עַמְלֵק, עַל כֵּן לֹא הִיָּה חֲפֵץ הַלְּמִית אֶת מְרַדְּכִי לְבַדּוֹ לוֹ אֶת עַם פְּרֻטִי שֶׁל מְרַדְּכִי, כְּלוֹמַר כִּי עַל כֵּן הִיָּה בְּלִבּוֹ עַל כָּל שְׁבַט בְּנִימִין. אֲךָ אַחַר כֵּךְ חוֹר וְעֵלָה מְדַרְגָּה אַחֲרַת וַיִּבְקֹשׁ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֶשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחְשֵׁוֹרֶשׁ. וְשִׁמְיָא תֵּאמֶר שֶׁאֶר שְׁבַטִים מֵה טַחְטָאוֹ לוֹ לִזְהָ חוֹר וְאֲמַר עַם מְרַדְּכִי, כְּלוֹמַר כִּי הֵלֵא יָחַד כּוֹלֵם עַם מְרַדְּכִי יִקְרָאוּ בְּצַד מוֹה, וְלִכְן בְּקֶשׁ לְעַקּוֹר כָּל אֲשֶׁר נִקְרָא בְּשֵׁמוֹ אֱלֹשִׁי.

45 [פִּסְט] תַּנְי, כִּיּוֹן שְׁנַפֵּל פּוֹר בְּחוֹדֶשׁ אֲדָר שְׁמַח שְׁמַחָה גְּדוּלָּה, אֲמַר, נִפֵּל לִי פּוֹר בִּירַח שְׁמַת מִשָּׁה, וְלֹא הִיָּה יוֹדַע שְׁבַעֲבָה בְּאֲדָר נוֹלַד מִשָּׁה (מְגִילָה י״ג ע״ב).

46 [פִּסְט] אֲמַר לִיָּה לְאַחְשֵׁוֹרֶשׁ, תָּא נְכַלְיָהוּ, אֲמַר לִיָּה, מִסְתַּפִּינָא מֵאֲלֹהֵי דְלָא לְעַבִּיד בִּי כְּדַעְבַּד בְּקַמְיָא! אֲמַר לִיָּה: יִשְׁנֵנוּ מִן הַמִּצְוֹת. אֲמַר לִיָּה: אֵיִתּוֹן בְּהוֹן רְבַנְי! אֲמַר לִיָּה: עַם אֶחָד הוּן (מְגִילָה י״ג ע״ב). אֲמַר לִיָּה: אוֹתוֹ שְׁנֵאֲמַר בּוֹ ה' אֶחָד יִשָּׁר לוֹ מַעֲמֵנו. אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי אֵין לִפְנֵי שִׁינָה, שְׁנֵאֲמַר: הֵנָּה לֹא יִנּוּם וְלֹא יִשָּׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. וְאֵתָה אֲמַרְתָּ יִשָּׁן אֲנִי? חִיִּיךְ שְׁמַתוֹךְ שִׁינָה אֲנִי מֵאֲבַדְךָ. הַדָּא הוּא דְכַתְּבִיב: בְּלִילָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וְגוֹי (אֶסְתֵּר רַבָּה). דְּבַר אַחַר: יִשְׁנֵנוּ עַם אֶחָד - שְׁנִיָּהוּן רְבַרְבָּן! אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְאוֹמְרִים עוֹנֵג שְׁבַת עוֹנֵג יוֹם טוֹב, שְׁהוֹן מְכַנְסִין פַּחַת בְּמִמוֹנוֹ שֶׁל עוֹל, לָהֶם שְׁבַתָּא, רִישׁ יִרְחָא, פַּסְחָא, עֲצַרְתָּא, רִישׁ שְׁתָּא, וְצוּמָא רַבָּא וְחָג הַסְּכוּת, אֲמַר לִיָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַשְׁעֵי! עֵין רַעָה אֶתָּה מְטִיל בְּמוֹעֲדֵיהֶם, הִרִי אֲנִי מִפְּיִלְךָ לִפְנֵיהֶם וּמוֹסִיפִים לָהֶם מוֹעֵד אֶחָד עַל מַפְלַתְךָ - אֵלּוֹ יִמֵי הַפּוֹרִים. הַדָּא הוּא דְכַתְּבִיב: כִּי־כִסִּיל מַחְתָּה לּוֹ (מְגִילָה י״ג ע״ב).

בְּגִתּוֹ וְתָרַשׁ:

מִחֻשְׁבֵּת הַמֶּן וְהַשְׁלַת הַגּוֹרָל:

בְּקִשְׁתָּ הַמֶּן:

עֲלֵה־מֶלֶךְ טוֹב אִם הַמֶּלֶךְ רוּאָה בְּעֵין טוֹבָה אֶת עֲצָתִי יִכְתֹּב חוֹק לְאַבְדָּם וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כִּפְרֹסָף
אֲשָׁקוּל⁴⁷ עֲלֵי־דִל עֵשִׂי הַמֶּלֶךְ אֲחֻרָיִם הַצּוֹרְפִים לְהַבִּיא אֶל־גִּנְזֵי אוֹצְרוֹתַי שֶׁל הַמֶּלֶךְ:

יִסָּר הַמֶּלֶךְ אֶת־טַבְעוֹ⁴⁸ בַּחֲתָמִים עַל מַגִּילוֹת הַחֻקִּים הַיּוֹצֵאִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָה לְהֶמְן
בְּרֵה־מִדְּתָא הָאֲגָגִי צָרָר הַעוֹשֶׂה צָרוֹת בְּשִׁנְאוֹתָיו אֵל הַיְהוּדִים: יֵא וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֶמְן הַכֹּסֶף שְׂרִצַּת
לְשָׂקוֹל אֶל בֵּית גִּנְזֵי נִתְּנוֹן לָךְ וְאִין אַתָּה צָרִיךְ לְהַבִּיא לִי וְהָעָם גַּם כּוֹן נִתְּנוֹן לָךְ לְעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ כִּי
אַתָּה רוּאָה לִנְכוּן:

כְּתִיבֵת
הַסְּפָרִים:

יב וַיִּקְרָאוּ וַיִּזְמְנוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ יִיג בְּנִיסוֹ וַיִּכְתֹּב עַל מַגִּילוֹת
כְּכָל־אֲשֶׁר־צָוָה הֶמְן אֶל אֶת אֲחֻשְׁדָּרְפָּנִי הַשְּׁלִיטִים אֲשֶׁר תַּחַת הַמֶּלֶךְ וְאֶל־הַפְּחָאוֹת הַשְּׁלִטִים שֶׁתַּחַת
הָאֲחֻשְׁדָּרְפָּנִים אֲשֶׁר | מְמוֹנִים עַל־מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל־שָׂרֵי מְנַהֲגֵי עִם וְעַם וְהַמַּגִּילוֹת נִכְתְּבוּ לְכָל מְדִינָה
וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ בְּאוֹתוֹת הַמִּיּוֹחַדוֹת לָהּ וְלִכָּל עַם וְעַם כְּלָשׁוֹנוֹ בְּשִׁפְתּוֹ, וְהַחֻק בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אֲחֻשְׁדָּרְפָּנִי
נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ: יג וְנִשְׁלַח וְנִשְׁלַח סִפְרֵים עִם הַחֻק הַחֲדָשׁ בְּיַד הָרָצִים הַשְּׁלִיחִים
אֶל־כָּל־מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּהֶם כְּתוּב לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וְלִאבֹד אֶת־כָּל־הַיְהוּדִים מִנְעַר צְעִיר וְעַד
זָקֵן, וְאִפְּלוּ טָף וְנָשִׁים בָּיוֹם אֶחָד שִׁיחוּל בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר הוּא־חֲדָשׁ אֲדָר
וְשָׁלְלָם וְכִסְפָּם לָבוֹז הַתִּיר לְקַחַת: יד פְּתִשְׁגוּן סִיפּוֹר (בְּאֶרְמִית - רַש"י) הַכְּתִיב הַחֻק הַזֶּה, לְהַנְתֵּן דָּת שְׁנִיתָן אִישׁוֹר
ע"פ הַחֻק בְּכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה לְהַרְג אֶת הַיְהוּדִים גְּלוּי יְדוּע לְכָל־הָעַמִּים לְהַיּוֹת עֲתִידִים מוֹכֵנִים
לְיוֹם הַזֶּה: טו הָרָצִים הַשְּׁלִיחִים יִצְאוּ דְחוּפִים בְּדַחֲפוֹת וּמַהֲירוֹת (רַאב"ט) בְּדָבָר בְּצִוּוֹי הַמֶּלֶךְ וְהַדָּת
וְהַחֻק נִתְּנָה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֶן יִשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוֹשׁוֹן הַיְהוּדִים שָׁבָה (רַש"י וְרַאב"ט)
נְבוּכָה לֹא יָדְעוּ מַה לַעֲשׂוֹת (רַאב"ט):

פֶּרֶק ד'

א וּמְרַדְּכִי יַדְע' אֶת־כָּל־אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וּמִיִּד (רַאב"ט) וַיִּקְרַע מְרַדְּכִי אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וְאָפַר
וַיֵּצֵא הַסְּתוּבָה בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זַעֲקָה גְדוֹלָה וּמְרָה⁵⁰: ב וַיָּבֹא עַד לַפְּנֵי שַׁעַר
הַמֶּלֶךְ עַד הַכְּנִיסָה לְאַרְמוֹן הַמְּלוּכָה, אֲדָךְ לֹא נִכְנַס (אַלְשֵׁךְ) כִּי אִין לָבוֹא לְהַכְנִס אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ בְּלָבוֹשׁ שָׂק
מִפְּנֵי שֶׁזֶה בְּזִיוֹן לְמַלְכוּת (רַאב"ט): ג וּבְכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה מִמְּדִינַת אֲחֻשְׁדָּרְפָּנִי מִקּוֹם אֲשֶׁר דְּבַר־הַמֶּלֶךְ
וְדָתוֹ וְחֻקוֹ מִזְמַן ע"י הָרָצִים, לְפָרְסָם אֶת גִּזְרֵת הָמֶן (רַש"י) אֲבָל גְּדוֹל לְיְהוּדִים וְצוּם וּבְכִי וּמִסְפָּד
קִינוֹת (רַאב"ט) שָׂק וְאָפַר יֵצַע הוּצָא לְרַחוּבוֹת לְרַבִּים לְשִׁימוּשׁ:

אֲבָל
לְיְהוּדִים:

תְּגִיבֵת
אֲסִתֵּר:

ד וַתְּבוֹאֲנָה גַּעְרוֹת אֲסִתֵּר וְסָרִיסֶיהָ וַיִּגִּידוּ לָהּ עַל דְּבַר מְרַדְּכִי וַתִּתְחַלְחַל וְתוֹדַע⁵¹ הַמֶּלֶכָה
מֵאֵד וַתִּשְׁלַח בְּגָדִים לְהַלְבִּישׁ אֶת־מְרַדְּכִי וְלְהַסִּיר שָׂקוֹ מֵעַלָיו וְלֹא קִבַּל אֶת
בְּקִשְׁתָּהּ לְהַסִּיר שָׂקוֹ: ה וַתִּקְרָא אֲסִתֵּר לְהַתְּדָף⁵² מִסָּרִיסֵי שֶׁהִיא אֶחָד מִשְׂרֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
הָעַמִּיד לְפָנֶיהָ לְשִׂרְתָּהּ, וַתִּצְנָהוּ עַל־ דְּבַר שָׂקוֹ שֶׁל מְרַדְּכִי לְדַעַת מַה־זֶּה וְעַל־מַה־זֶּה מְדוּעַ הוּא חָגוֹר
בְּשָׂק וְאִפְר⁵³: ו וַיֵּצֵא הַתְּדָף אֶל־מְרַדְּכִי אֶל־רַחוּב הָעִיר אֲשֶׁר לַפְּנֵי בְּסִמּוֹד לְשַׁעַר־הַמֶּלֶךְ:

תְּגִיבֵת
מְרַדְּכִי
וּבְקִשְׁתּוֹ:

ז וַיִּגְדְּלוּ פְּרִשְׁת׃ הַכֹּסֶף אֲשֶׁר אָמַר רַצָּה הֶמְן לְשָׂקוֹל עַל־ אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בְּיְהוּדִים בַּעֲבוּרָם (רַאב"ט),

47 [ישׁ] אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו (מגילה יג ע"ב).
נמצא מצות מחצית השקל הגינה על ישראל, ולכך נוהגים לתת מחצית השקל בערב פורים במנחה (קרו ישועה עיי"ש באורד).
48 [ישׁ] אמר רבא, משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה תל בתוך שדהו ולאחד חריץ, בעל החריץ אמר מי יתן לי זה בדמים, ובעל התל אמר מי יתן לי זה בדמים, לימים נודונו זה אצל זה אמר לו בעל החריץ לבעל התל מכור לי תלך, אמר לו, טול אותה בחנם, ולואי, ודכותה - ויסר המלך את טבעתו ויתנה להמן (מגילה יד ע"ב). רבנן אמרי, אחשורוש שונא את ישראל יותר מהמן הרשע, מנהגו של עולם לוקח נותן עירבון למוכר והכא המוכר נותן ערבון, כמש"ס ויסר המלך את טבעתו ויתנה להמן (אסתר רבה). א"ר אבא בר כהנא, גדולה הסרת טבעת זו יותר ממי"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל, שכולם לא החזירום למוטב, ואלו הסרת טבעת - החזירתן למוטב (מגילה יג ע"א).
49 [ישׁ] בעל החלום [אלהיהו הנביא אי"ר, יח] אמר לו שהסכימו העליונים לכך לפי שהשתחו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשורוש (רש"י).
50 [פסטי] יושב בשמים ישחק, ועם כל המחשבות שחשב [המן] שישאר הדבר בסוד, נודע הדבר למרדכי ע"י השגחת ה' וידע כל הדברים שעברו בינו ובין המלך, וכן איך רימה את המלך וכל עלילותיו ותחבולותיו, ובוה הכין את עצמו לשני דברים: (א) שקרע את בגדיו וילבש שק ואפר לתשובה ותפלה, להפיק רצון מאשר בידו לב מלכים, ואח"כ לאמצעיים טבעיים. והיתה עצתו הראשונה שלא יהיה הדבר בסוד, רק שידוע בין גלויי הארצות ובין המלך, כי על ידי כן יעמדו מלצים להשביח הדבר ולכן יצא ברחובות קריה וזעק לאסוף אליו המונים שיתפרסם הדבר (מלבי"ם).
51 [ישׁ] מהו ותתחלחל - אמר רב, שפרסה נדה (מגילה ט"ו ע"א). רבנן אמרי, מהו ותתחלחל - שהפילה עוברה (מ"ח).
52 [ישׁ] רב אמר התך זה דניאל ולמה נקרא התך שחתכוהו מגדולתו ושמואל אמר שכל דברי מלכות נחתכין על פיו (מגילה טו ע"א).
53 [פסטי] יש לשאול כיצד לא ידעה אסתר על דבר הגזירה? וכתב בשלל דוד וז"ל: חז"ל אמרו (מ"ח, ד) שאסתר שאלה לאיזה סיבה אם כפרו בוה אלי ואנורו או אם עברו על הלוחות דכתיב מזה ומזה הם כתובים. ויש לדקדק, כיון דאסתר ביקשה לידע הסיבה של הגזירה, א"כ הרי לא מצינו שהשיב מרדכי על זה רק אמר כי הגיד מרדכי את כל אשר קרהו וכו', אבל טעם הגזירה לא מצינו שהגיד. עכ"ל, עיי"ש תירוצו. ולענין יש לתרץ ע"פ דברי המלבי"ם (לעיל הערה 50) שרצה המן לשמור על הגזירה בסוד, ולכן יצא בצעקה גדולה לפרסם הסוד הזה ברבים. ודו"ק.

הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיּוֹם מֵהַשְּׂאֵלְתָּךְ מִשְׁאַלְתָּ לִבְדֹּד וַיִּנְתְּנוּ לָךְ וּמֵהַבְּקִשְׁתָּךְ עַד-חֲצִי
הַמַּלְכוּת וַתַּעַשׂ וַיַּעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ: ז וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר שְׂאֵלְתִי וּבְקִשְׁתִּי הִיא... ח אִם-מִצְאֵתִי
אֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב אִם טוֹב בְּעֵינֶיךָ לְתֵת לְקִיּוּם אֶת-שְׂאֵלְתִי מִשְׁאַלְתִּי וְלַעֲשׂוֹת
אֶת-בְּקִשְׁתִּי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמוֹן אֶל-הַמִּשְׁתֵּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָּהֶם וּמִחֵר אֶעֱשֶׂה כַּדְּבָר
הַמֶּלֶךְ לִסְפֹּר לוֹ אֶת שְׂאֵלְתִי וּבְקִשְׁתִּי⁶¹ (רַב־בִּיט):

כַּעַס הַמֶּלֶךְ
וְעֵצָת
זָרָה:

ט וַיֵּצֵא הָמוֹן בְּיוֹם הַהוּא מִן הַסְּעוּדָה שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב וְכָרְאוֹת אֵד כְּאִשֶּׁר רָאָה הָמוֹן אֶת-מְרֹדְכִי
בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא-קָם לְהַשְׁתַּחוּוֹת לוֹ וְלֹא-זָע מִמֶּנּוּ אֲפִילוֹ לֹא עָשָׂה מַחֲוֹת כְּבוֹד וַיִּמְלֵא הָמוֹן
עַל-מְרֹדְכִי חֲמָה כַּעַס גָּדוֹל: י וַיִּתְאַפֵּק הָמוֹן שְׂלֵא לְהִנָּקֵם מִמְרֹדְכִי בְּאוֹתוֹ הַרְגַע⁶² (רַשׁ"י) וַיָּבוֹא הָמוֹן אֶל-
בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח שְׁלִיחִים וַיִּבְאֵהוּ לְהַבִּיאַת אֶת-אֶהֱבִיּוֹ וְאֶת-זָרְשׁ אִשְׁתּוֹ: יא וַיִּסְפֹּר לָהֶם הָמוֹן אֶת-כְּבוֹד
עֲשָׂרוֹ וְרַב בְּנָיו⁶³ עַל שֵׁשׁ לוֹ עֶשְׂרֵה בָנִים עֲשִׂירִים וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֶת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ מֵעַל
גִּידְלוֹ מֵעַל-הַשָּׁרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר הָמוֹן אֶף אֲפִילוֹ לֹא-הִבִּיאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם-
הַמֶּלֶךְ אֶל-הַמִּשְׁתֵּה אֲשֶׁר-עָשְׂתָה כִּי אִם-אוֹתִי וְלֹא אֶף שֶׁר אַחֵר וְגַם-לְמַחֵר אֲנִי קְרוֹאָה מִזְּמִן
עַל יַדָּה עִם-הַמֶּלֶךְ: יג וְכִלְזָה אֵינְנוּ שׁוֹהַ לִּי בְּכַלְעֵת פַּעַם אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת-מְרֹדְכִי הַיְהוּדִי
יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ⁶⁴ וְלֹא מִשְׁתַּחוּה לִּי⁶⁵: יד וַתֹּאמֶר לוֹ זָרְשׁ אִשְׁתּוֹ וְכִלְזָה אֵינְנוּ הַסִּכִּימוּ לַעֲצָתָהּ כִּי טוֹבָה
הִיא: יעֲשׂוּעֵץ גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבְבִקְרָא אֶמְרָ לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת-מְרֹדְכִי עָלָיו וּבוֹדָאִי יִסְכִּים
הַמֶּלֶךְ, וּבִלְאִחֲזִיק עִם-הַמֶּלֶךְ אֶל-הַמִּשְׁתֵּה אֲשֶׁר עָשְׂתָה אֶסְתֵּר שְׂמֵחַ עַל שִׁתְּלוֹ אֶת מְרֹדְכִי וַיִּיטֵב הַדְּבָר
הַעֲצָה לְפָנָי בְּעֵינֵי הָמוֹן וַיַּעַשׂ הַעֵץ עֲבוֹר מְרֹדְכִי:

פֶּרֶק ו'

א בְּלִילָה הַהוּא אַחֵר הַמִּשְׁתֵּה הַרְאִשׁוֹן שֶׁל אֶסְתֵּר נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ⁶⁶ וַחֲתֻקָּה לְהַרְדֵּם, וְלִכְּוֹן וַיֹּאמֶר
לְהַבִּיאַת אֶת-סִפְרֵי הַזְּכָרוֹת שְׁבוּ כְּתוּבִים דְּבַרְיֵי הַיָּמִים שֶׁעָבְרוּ וַיְהִיו נִקְרָאִים לְפָנָי
הַמֶּלֶךְ דֶּרֶךְ הַמַּלְכִּים כְּשֶׁשֶׁנְּתָן נוֹדֶדֶת אוֹמְרִים לְפָנֵיהֶם מִשְׁלִים וְשִׁיחוֹת עַד שֶׁשֶׁנְּתָם חוֹזֶרֶת עֲלֵיהֶם⁶⁷ (רַשׁ"י): ב וַיִּמְצָא
כְּתוּב⁶⁸ בְּסִפְרֵי אֲשֶׁר הִגִּיד מְרֹדְכִי עַל-בְּגִתָּנָא וְתָרֵשׁ שֶׁהָיוּ שְׁנֵי סְרִיסֵי שְׂרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַסֶּף
הַכְּנִיסָה לְאַרְמוֹן אֲשֶׁר בְּקִשְׁוֹ לְשַׁלַּח לְדֹד לְהַתְנַקֵּשׁ בְּמֶלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ:
ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מֵהַנְּעִשְׂיָה יָקָר וְגִדּוּלָה לְמְרֹדְכִי עַל-זָה שֶׁהֲצִיל אֶת חַיֵּי הַמֶּלֶךְ: ד וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ
מִשְׁרָתֵנוּ לֹא-נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דְּבָר: ד רַעֲשִׁים נִשְׁמַעוּ מִן הַחֲצָר, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בְּחֲצָר! וְהָמוֹן בָּא לְחַצֵּר
בֵּית-הַמֶּלֶךְ הַחַיִּצוֹנָה כְּדִי לֵאמֹר לְמֶלֶךְ לְתִלּוֹת אֶת-מְרֹדְכִי עַל-הַעֵץ אֲשֶׁר-הִכִּין לוֹ: ה וַיֹּאמְרוּ
נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הִנֵּה הָמוֹן עֹמֵד בְּחֲצָר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יָבוֹא הַכְּנִיסוּהוּ: ו וַיָּבוֹא הָמוֹן וַיֹּאמֶר
לוֹ הַמֶּלֶךְ מֵהַ לְדַעֲתָךְ רָאוּי לְמֶלֶךְ לַעֲשׂוֹת בְּאֵישׁ עִם הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חֲפָץ בְּיָקָרוֹ בְּכַבּוֹדוֹ וַיֹּאמֶר
הָמוֹן בְּלָבוֹ⁶⁹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי:

נְדִידַת
שְׁנֵתוֹ שֶׁל
הַמֶּלֶךְ:

גְּמוּל
לְמְרֹדְכִי:

ז וַיֹּאמֶר הָמוֹן אֶל-הַמֶּלֶךְ אֵישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חֲפָץ בְּיָקָרוֹ יַעֲשֶׂה עִימוֹ כֹּד: ח יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת
אֲשֶׁר לְבִשְׁבוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּסֵי אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נִתְּנוּ⁷⁰ בְּתֵר מַלְכוּת בְּרָאשׁוֹ: ט וַנְּתָנוּ

עֵצָת הַמֶּלֶךְ
לְמֶלֶךְ:

⁶¹ [משש] אולם רש"י פירש: ומחר אעשה כדבר המלך - מה שבקשת ממני כל הימים לגלות לך את עמי ואת מולדתי.

⁶² [משש] אולם רבביע פירש: שלא גילה סודו לאדם עד בואו אל ביתו.

⁶³ [משש] וכמה הם, רב אמר, שלשים, עשרה מתו ועשרה נתלו ועשרה מחזירין על הפתחים, ורבנן אמרי - אותם שמחזירין על הפתחים שבעים הוו, דכתיב

⁶⁴ [משש] (ש"א ב) שבעים בלחם נשכרו, אל תקרא שבעים אלא שבעים, ורמי בר אבא אמר, כולם מאתים ושמונה הוו, דכתיב רב - בגימטריא ר"ח (מגילה טו ע"ב).

⁶⁵ [משש] אמרו רבותינו שהיה לו שטר שמכר עצמו לעבד על חוסר מזונות כשנתמנו ראשי גייסות מרדכי והמן במלחמה אחת (רש"י).

⁶⁶ [משש] אולם רבביע פירש: בעבור שהיא [הישיבה בשער המלך] מעלה גדולה והוא מכעיס אותי.

⁶⁷ [משש] למה נדדה - נפל ליה מילתא בדעתיה, אמר: מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן? דלמא עצה קא שקלי למקטלי, הדר אמר: וכי לא הוי גברא

⁶⁸ [משש] דרחים לי דהוי מודע לי? הדר אמר: דלמא איכא אינש דעבד בי טיבותא ולא פרעתי, משום הכי ממנעי אינשי ולא מגלו לי: מיד - ויאמר להביא את

⁶⁹ [משש] ספר הזכרונות. רבי תנחום אומר, נדדה שנת המלך - שנת מלכו של עולם, ורבנן אמרי - נדדו עליונים נדדו תחתונים (מגילה טו ע"ב). למה נדדה? לפי שראה

⁷⁰ [משש] בחלומי את המן נוטל סייף להרגו ונחל והקיץ משנתו (אסתר רבה).

⁷¹ [משש] ורבותינו אמרו מתוך שנתן לבו על המן ואסתר אמר אי אפשר שלא ידע אדם עצתם שהוא אוהבי ויגלה לי וחזר ואמר שמא עשה לי אדם טובה

⁷² [משש] ולא גמלתי ואין חוששין עוד לי, לפיכך ויאמר להביא את ספר הזכרונות (שם).

⁷³ [משש] כתב מבעי ליה [בלשון עבר]: אלא מלמד ששמי מוחק וגבריאל כותב (מגילה טו ע"ב). דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: ומה כתב שלמטה

⁷⁴ [משש] שלוכותן של ישראל אינו נמחק, כתב שלמעלה לא כל שכן (שם טו ע"א).

⁷⁵ [משש] תניא, הרשעים ברשות לבם, וכן ויאמר עשו בלבם, אמר נבל בלבם (תהלים י"ד) ויאמר ירבעם בלבם (מ"א י"ג), אבל הצדיקים לבם ברשותם כמש"ע

⁷⁶ [משש] (ש"א א) ותנה היא מדברת על לבה, וישם דניאל על לבו (דניאל א') ויאמר דוד אל לבו (ש"א כ"ג) ודומין לבוראן שנאמר (ש"פ בראשית) ויאמר ה' אל לבו (אסתר

⁷⁷ [משש] רבה).

⁷⁸ [משש] ועל אומרו ואשר ניתן וכי אמרו ז"ל בפרקי דרבי אליעזר (פ"ק ט) כי המן אמר בתחלה להביא הכתר ואחר כך ראה פני המלך משתנים חזר ואמר

⁷⁹ [משש] הלבוש והסוס. ואחשבו כי היה נדון בקרבו (התלבוט) ואומר בלבו: אוי לי אם אומר שיביאו כתר מלכות, אוי לי אם לא אומר! אם אומר - אוי לי יקפיד

⁸⁰ [משש] ואחייב את ראשי למלך, ואם לא אומר - אפסיד כבוד גדול! על כן עשה בערמה ואמר דברים היולניים שאם יקפיד - לא יתפש, ואם לא יקפיד - ישתמש

⁸¹ [משש] בתנא. והוא, כי לא אמר כתר מלכות, שמשמעו שגם יביאו כתר מלכות. וגם לא אמר אשר רכב עליו המלך כאשר ניתן כתר מלכות בראשו, רק ויאשר

⁸² [משש] ניתן כתר מלכות בראשו, שאם לא יקפיד המלך, אז יראה שמאיר פניו אליו, יאמר כי זה פירושו: ויאשר ניתן כלומר שגם יביאו אשר ניתן, ופירש

⁸³ [משש] מה הוא הדבר שניתן והיכן ניתן? הדבר שניתן הוא כתר מלכות, והיכן ניתן - בראשו, שהוא ראשו של מלך הנוכח. ואם לא בהקפיד, יאמר כי יחזור

הַלְבוֹשׁ וְהַסּוּס⁷¹ עַל־יַד אִישׁ מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרָתְמִים מִבְּנֵי הַמְּלוּכָה וְהַלְבִּישׁוּ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ בְּכַבּוּדוֹ וְהִרְכִּיבֵהוּ עַל־הַסּוּס בְּרָחוֹב הָעִיר וְקָרְאוּ לְפָנָיו בְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ בְּכַבּוּדוֹ: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמֹן מְהֵרָה קַח אֶת־הַלְבוֹשׁ וְאֶת־הַסּוּס בְּאֲשֶׁר דָּבַרְתָּ וַעֲשֵׂה־כֹן לְמַרְדְּכָי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֲלֵתִּפְל תַּחֲסֹר דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דָּבַרְתָּ:

יְדֵלוּ
מַרְדְּכָי
וְנִפְּלוּ
הַמֶּלֶךְ:

יא וַיִּקַּח הָמֹן אֶת־הַלְבוֹשׁ וְאֶת־הַסּוּס וַיִּלְבָּשׁ אֶת־מַרְדְּכָי וַיְרַכִּיבֵהוּ בְּרָחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לְפָנָיו בְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ לִיקְרוֹ וּלְגַדְלוֹ: יב וַיֵּשֶׁב מַרְדְּכָי⁷² לְאַחַר שֶׁהָמֹן הִרְכִיבוֹ בְּכָל הָעִיר אֶל־מְקוֹם מוֹשְׁבוֹ בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהָמֹן נִדְחָף⁷³ אֶל־בֵּיתוֹ בַּצֶּעַר כִּמוֹ אֶבֶל וְחָפוּי רֹאשׁ⁷⁴ וּמְבוּזָה: יג וַיִּסְפֹּר הָמֹן לְזָרֵשׁ אֲשֶׁתּוֹ וּלְכָל־אֲהָבָיו אֶת־כָּל־אֲשֶׁר קָרָהוּ עִם הַמֶּלֶךְ וְעַם מַרְדְּכָי וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרֵשׁ אֲשֶׁתּוֹ אִם מְזַרְעֵה הַיְּהוּדִים⁷⁵ מַרְדְּכָי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת הַתַּחֲלַת לְנַפְל לְפָנָיו אִז לֹא־תוֹכַל לוֹ לְנַצְחוֹ, אֲלֵא כִּי־נִפְּלוּ תִפּוֹל לְפָנָיו⁷⁶: יד עוֹדֶם בְּזִמְנוֹ שֶׁהֵם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי שָׂרֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיִּבְהַלּוּ וַיִּזְרוּ לְהִבִּיאַ אֶת־הָמֹן אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֶסְתֵּר עֹבְרוֹ וְעֹבְרוֹ אַחֲשׁוּרוּשׁ:

פֶּרֶק ז'

א וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהָמֹן לְשִׁתּוֹת עִם־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה אֶת־הַמִּשְׁתָּה הַשְּׁנִי כְּפִי שְׁבִיקָשָׁה: ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי בְּמִשְׁתֵּה הַלַּיִן מִה־שָּׂאֲלָתְךָ מִשְׁאַלְתְּךָ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִתְּנֵנִי לָךְ וּמִה־בְּקִשְׁתְּךָ עַד־חֲצִי הַמַּלְכוֹת⁷⁷ וְתַעֲשֵׂה וְתַעֲשֶׂה בְּקִשְׁתְּךָ: ג וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אִם־מִצְּאֵתִי חֹן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב טוֹב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ לְקִיָּים בְּקִשְׁתִּי אִז תִּתְּנֵנִי לִי נִפְשִׁי יִתְּנוּ לִי חַיִּי, שְׁלֵא אֶהְרַג (רש"י) בְּשָׂאֲלָתִי וְזוֹ מִשְׁאַלְתִּי וְעַמִּי שְׁלֵא יִהְרַגוּ (רש"י) בְּבִקְשָׁתִי וְזוֹ בְּקִשְׁתִּי: ד וְטַעַם שֶׁאֵינִי צָרִיכָה לְבַקֵּשׁ עַל כָּד, כִּי נִמְפָּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי תַמּוּרַת כֶּסֶף, שֶׁהַקּוֹנָה יוֹכֵל לְהַשְׁמִיד לְהַרְוֹג וּלְאַבֵּד אוֹתִי וְאֶת עַמִּי. וְאֵלּוּ וְאִם לְעִבְדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְפָּרְנוּ הַחֲרָשְׁתִּי הַיִּיתִי מְבַלִּיגָה עַל כָּד כִּי אֵין הַצָּר הַזֶּה הַזֶּה שֶׁנִּמְכַר לְעַבְדִים שׁוֹהַ בְּנִזְק הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא מְרוּיַח מִהוּיַתוֹ עַבְדִים לוֹ, וְלֹא הַיִּיתִי מְבַקֶּשֶׁת אֵילּוּ הִיא נֹזֵק לְמֶלֶךְ⁷⁷: ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרֹשׁ וַיֹּאמֶר⁷⁸ [גִּימְגֵם מְרוּב כַּעֲסוֹ (רַאבִּי'ט)] לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה מִיֵּהוּ הָאִישׁ, וְאַיִזָּה הוּא וּמִהִי הַסִּיבָה (מַלְבִּי'ס) אֲשֶׁר־מָלְאוּ לְבָבוֹ עֲלֵה בְּרַצּוֹנוֹ לְעֲשׂוֹת כֹּן לְהַשְׁמִיד אוֹתְךָ וְאֶת עַמְּךָ: ו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר שׁוֹנֵא וְאוֹלֵב לְעַמִּי, וְהוּא הָמֹן הָרָע הַזֶּה הַנִּמְצָא לְנֶגְדַ עֵינֶיךָ! וְהָמֹן נִבְלַעַת מִלְשׁוֹן בְּעָתָה [פַּחַד] (רַאבִּי'ט) מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה:

מִשְׁתָּה
אֶסְתֵּר
הַשְּׁנִי
וּבְקִשְׁתִּי
אֶסְתֵּר:

ז וְהַמֶּלֶךְ קָם בְּחִמְתּוֹ בְּכַעֲסוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַלַּיִן אֶל־גִּנַּת הַבַּיִת וְהָמֹן עֲמִיד נֶעֱמַד בְּדַרְךְ כְּבוֹד לְבַקֵּשׁ עַל־נַפְשׁוֹ חַיִּי מֵאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה [שַׁעֲתָה הִיא לְבַדָּה (עִי'פ מַלְבִּי'ס)] כִּי רָאָה כִּי־כִלְתָּה נִגְמָרָה בְּלֵב הַמֶּלֶךְ אֶלּוּ הָרָעָה הָעוֹנֵשׁ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: ח וְהַמֶּלֶךְ שָׁב⁷⁹ מִגִּנַּת הַבַּיִת אֶל־בֵּית אִמְּשֵׁתָה הַלַּיִן וְהָמֹן שַׁעֲמַד עַד עֵתָה מוֹל אֶסְתֵּר בַּת־חַנּוּנִים, כִּשְׁכַנְסָה הַמֶּלֶךְ הִיא נִפְּל⁸⁰ בַּת־חַנּוּנִים⁸¹ עַל־הַמְּטָה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ⁸² וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִגֵּם בְּנוֹסָף לְכָל מִה שֶׁעָשִׂיתָ אֶתָּה רֹצֵחַ לְכַבּוֹשׁ לְאַנוּס (רש"י וְרַאבִּי'ט) אֶת־הַמַּלְכָּה

חֲמַת
הַמֶּלֶךְ:

אל הסוס, שיהיה הסוס אשר רכב עליו כשניתן כתר מלכות בראשו (אלשיך).
71 [משט-דט] ואת הכתר לא הזכיר שראה עינו של מלך רעה על שאמר שיתנו הכתר בראש אדם (רש"י, ועיין אלשיך בהערה 70).
72 [דט] לשקו ולתעניתו (רש"י).
73 נדחף אותיות נד פח', כי הפח אשר טמן לישראל, נד אותו ממקומו והביאו אל ביתו, שנלקדו בו הוא ובני ביתו (קרו ישועה).
74 [דט] כי הוי נקיש ואויל עם מרדכי בשבילא דבי המן, חזיתיה ברתיא דהוי קאים אאיגרא, סברה היא, האי דרכיב אבוהא הוא והאי דמסגא קמיה - מרדכי, שקלא עציצא דבית הכסא ושדיתיה ארישיה דאבוה, דלי עינה וחזיא דאבוהא הוא, נפלה מאיגרא לארעא ומתה, והייני דכתיב והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, אבל על בתו וחפוי ראש על מה שאירע לו (מגילה טו ע"ב).
75 [דט] אמרו ליה, אי משאר שבטים קאתא מרדכי יכלת ליה, ואם משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה לא יכלת ליה, יהודה - דכתיב ידך בעורף אויבך, אינך - דכתיב בהו (תהלים פ) לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך (מגילה טו ע"א).
76 [דט] אמרה אומה זו נמשלו לכוכבים ולעפר כשהם יורדים יורדים עד לעפר ושהם עולים עולים עד לרקיע ועד הכוכבים (רש"י).
77 [פסט] ע"פ רַאבִּי'ע. ורש"י פירש: כי אין הצר [המן] שוה בנזק המלך - איננו חושש בנזק המלך שאילו רדף אחר הנאתה היה לו לומר מכור אותם לעבדים ולשפחות וקבל הממון, או החיה אותם להיות לך לעבדים הם וזרעם (וכן הוא במגילה טו ע"ב).
78 [דט] כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר ב' פעמים אינו אלא למדרש ומדרשו של זה בתחלה היה מדבר עמה על ידי שליח עכשיו שידע שממשפחת מלכים היא דבר עמה הוא בעצמו (רש"י).
79 [דט] למעלה כתיב והמלך קם בחמתו, מקיש שיבה לקימה, מה קימה בחימה אף שיבה בחימה, דאזל ואשכח למלאכי השרת דאדמו ליה כגברי וקא עקרי לאילני דבוסתנא, ואמר להו מאי עובדייכו, אמרו ליה, דפקדינן המן (מגילה טו ע"א).
80 [דט] נפל מבעי ליה, א"ר אלעזר, מלמד שבא מלאך והפילו עליה (מגילה טו ע"א).
81 [פסט] רַאבִּי'ע פירש מרוב פחד.
82 [פסט] דרכן היה לישב בסעודה על צדן על גבי המטות כמו שאמר בראש הספר מטות זהב וכסף לבני המשתה (רש"י).

עמי כאשר אני בבית! הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו כוסו עיי המשרתים (ראבי"ט) 83 :

ט ויאמר חרבונה 84 אהד מן הסריסים השרים העומדים לפני המלך גם רעה אחרת הוסיף לעשות (רש"י) הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך שהצילו מסם המוות (רש"י) עמד בבית המן גבה חמשים אמה ועליו תכנן לתלות את מרדכי ויאמר המלך תלהו את המן עליו: י ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי ורק אחר שנתלה (ראבי"ט) וחסמת המלך שפכה:

עצת חרבונה ותלית המן:

פרק ח'

א ביום ההוא בו נתלה המן נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן צרר היהודים 85 ומרדכי בא לפני המלך ביהגידה ספרה אסתר לאחשוורוש מה הוא מרדכי לה שהוא בן דודה (ראבי"ט): ב ויסר המלך את טבעתו אשר העביר לכה מהמן ויתנה למרדכי ותשם ותמנה אסתר את מרדכי למשול על בית המן ועל העבדים והשפחות וכו' (ראבי"ט):

גדלת מרדכי:

ג ותוסף אסתר על מה שכבר ביקשה ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותתחנן לו בבקשה להעביר לבטל את דעת הגזרה הרעה של המן האגלי ואת מחשבתו תכנוניו אשר חשב תכנן לעשות עליה יהודים: ד ויושט המלך לאסתר את שרבת הזהב ובכד הרשה לה להמשיך בדבריה (מלבי"ם) ותקם אסתר ותעמד לפני המלך: ה ותאמר אם עלה המלך טוב אם טוב בעיני המלך ואם מצאתי חן לפניו וכשר הדבר ויש טעם טוב בדברי (ראבי"ט) הנאמרים לפני המלך וטובה אני בעיניו לעשות רצוני, אז יכתב להשיב להחזיר את הספרים שבהם נכתבה מחשבת פרי תכנונו של המן בן המדתא האגלי מורע אגג מלך עמלק אשר כתב בספרים לאבד מן העולם את היהודים אשר בכל 127 מדינות המלך: ו כי איככה כיצד אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי אם ישמדו חיו ואיככה וכיצד אוכל וראיתי באבדן מולדתי עמי 86:

בקשת אסתר לבטל הגזרה:

ז ויאמר המלך אחשוורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו את המן תלו על העץ על אשר רצה לשלח ידו ביהודים ולכן כולם יודעים שבכם אני חפץ (רש"י): ח ואתם כתבו עליה יהודים פטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך אך את הספרים שכבר שלחו אי אפשר לבטל פיקתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום נחתם בטבעת המלך אין ראוי (רש"י) להשיב לבטל:

רשות לשמוש בטבעת המלך:

ט ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בזמן ההוא ממש, שהיה בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים ב' כ"ג סיון 87 ויקתב בספרים פכל אשר צנה מרדכי אלה יהודים ואל האחשדרפנים ראשי המדינות והפחות והשליטים המקומיים ושרי המדינות אשר מהדו ועד לזוש שבע ועשרים ומאה מדינה לכל מדינה ומדינה ככתבה בצורת האותיות שלה ועם ועם פלשגו בשפת הדיבור שלו (רש"י) ואלה יהודים גם כן כתב ככתבם וכלשונם בלשון הקודש, ובכתב אשורי: י ויקתב מרדכי בשם המלך אחשוורוש ויחתם את הספרים בטבעת המלך וישלח ספרים ביד הרצים השליחים הרוכבים בסוסים רכבי הרקש שהם רכוש המלך, והם הטובים ביותר (ראבי"ט) האחשדרפנים הרוכבים על הפרדים 88 בני הרמכים בני הסוסות (שם): יא ובספרים נכתב על אשר נתן

פתיבת אגרות חדשות ושלוהם:

83 [משט] והטעם כסו פניו כי כן משפט מלכי פרס שישכו עבדי המלך פני מי שכעס עליו המלך שלא יראנו עוד המלך וזה דבר ידוע בספרי פרס (שם). אולם הבא"ח (קרו ישועה) כתב שהאדמו פניו, והסביר [רש"י]: כן הייתה סיבה מאת ה' שיבין המלך שכונתו לכבוש, כי סימן לעבירה – הדרוקן (ע"פ שבת לג ע"א). 84 [רש"י] חרבונה גימטריה פתח אליהו. וכן בראבי"ט: יש אומרים כי אליהו ז"ל נדמה למלך כדמות סריס. אך בגמרא (מגילה טו ע"א): א"ר אלעזר, אף חרבונה רשע באותה עצה היה, וכיון שראה שלא נתקיימה עצתו מיד ברח. 85 [משט] כבר היה החק מימי קדם, כי הרוגי מלך נכסיהם למלך, ואם היה המן נהרג בשביל שמרד במלך היה ביתו ונכסיו מגיעים אל המלך, אבל המלך רצה להראות שלא עבר מרדו במלך נתלה רק עבור מה שמרד בהמלכה ובעמה היהודים, לכן נתן בית המן לאסתר, כי אחר שנהרג בשבילה נכסיו מגיעים אל המלכה, ולכן קראו פה צורר היהודים לגלות הטעם שלכן נתן בית המן לאסתר יען שהריגתו היה על שהיה צורר היהודים, ומרדכי נראה שתיכף גדלו המלך ונתן לו רשות לבא לפני המלך כל עת שירצה ובל יצטרך להמתין עד שיקרא לו ויושיט לו השרביט (מלבי"ם). 86 [משט] מה שהוצרך לומר איככה שני פעמים שאם כתב כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ובאבדן מולדתי היה נראה שלא היה בקשתה רק אם ישאר לה עמה אף על גב דמשפחתה יהיו נאבדו ואם ישאר לה מולדתה אף על גב שימצא את עמה אינה מקפדת, ולכן אמרה שכל אחד לא אוכל לראות ואצל עמה לא אמרה באבדן עמי, כי בודאי דבר זה אי אפשר שיהרוג את כולם ולא יהיו בורחים אויה אנשים ולא יהיו נמסרים הכל בידיהם, גם כי דבר זה היתה בטוחה מן הש"י שלא יאבדו ישראל כלם אבל אצל מולדתה שייך לומר שיהיו נאבדים לגמרי (אור חדש למהר"ם). 87 [משט] פירש מהרא"א: המתין עד כ"ג סיון מפני שרצה שהרצים בעצמם שהובילו אגרות המן יובילו גם אגרות האלה ובה יאמינו את דבריהם, והם לא שבו עד כ"ג סיון, וטעם נכון הוא, והנה מרדכי הוסיף לכתוב גם אל היהודים, ובה נתן תוקף אל האגרות האחרונות כי השרים אשר הגיעו אליהם שני הספרים, ממילא נתן להם רשות לעשות כמו שירצו, כי שתי הפקודות נשארו בתקפם, אבל אחר שהגיעו הספרים האחרונים אל אנשים אשר לא הגיעו אליהם הספרים הראשונים, גלה דעתו שלא נתן ברירה לעשות כמו שירצו, כי האנשים שלא השיגו הספרים הראשונים אין בידם רק הפקודה השנית ובה ממילא הפקודה השנית קיימת ומבטלת הראשונה (מלבי"ם). 88 [משט] ורש"י פירש רוכבי הגמלים.

הַמְלִיךְ לַיהוּדִים | אֲשֶׁר בְּכַל־עִיר־וָעִיר אֶת הַאֲפֻשְׁרוֹת לְהַקְהִיל לְהַתְאִסֵּף וְלַעֲמֹד וְלַחֲלֹם עַל־נַפְשָׁם עַל חַיֵּיהֶם, וְהֵם אֲפִילוּ יִכּוּלִים לְהַשְׁמִיד וְלַהֲרֹג וּלְאַבֵּד אֶת־כָּל־חַיִּיל צַבָּא שֶׁל כָּל עַם וּמְדִינָה הַצְּרִים אֲתָם הַעוֹשִׂים לָהֶם צָרוֹת, וְגַם הַטָּף וְנָשִׁים וְשָׁלָלָם לְבוֹז וְלַקְחַת אֶת כַּסְפָּם לַעֲצָמָם: יב כָּל זֹאת הַתִּיר לָהֶם אַחֲשׂוֹרוֹשׁ לַעֲשׂוֹת בְּיוֹם אֶחָד בְּכָל־מְדִינֹת הַמְּלִיךְ אַחֲשׂוֹרוֹשׁ וְהַיּוֹם הוּא בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ אֶדְר וְזֶה הַיּוֹם בּוֹ רָצָה הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁמִיד אֶת הַיְהוּדִים: יג פְּתִשְׁגֹן סִיפּוֹר הַכְּתָב עַל אֲשֶׁר לְהַנְתִּן דָּת חֹק זֶה בְּכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה הִיא גְלוּי וַיְדוּעַ לְכָל־הָעַמִּים וְלְהִלּוֹת הַיְהוּדִים עֲתִידִים מוֹכֵנִים לְיוֹם הַזֶּה לְהִנָּקֵם כִּי מֵאִיבֵיהֶם: יד הָרָצִים הַשְּׁלִיחִים רָכְבֵי הָרֶכֶשׁ רְכוֹשׁ הַמֶּלֶךְ הָאֲחֻשְׁתָּרְנָיִם רֹכְבֵי הַפְּרָדוֹת⁸⁸ יִצְאוּ מִבְּהַלְיָם מְזוֹרָזִים וְדַחוּפִים בְּמַהֲירוֹת בְּדָבָר הַמְּלִיךְ וְהַדָּת וְהַחֹק נִתְּנָה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה⁸⁹:

וּמְרֻדָּי יֵצֵא | מִלִּפְנֵי הַמְּלִיךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת הַרְקוּם בְּתַכְלֵת וְחֹר וְעֻטְרֹת מִיּוֹן כֶּתֶר זָהָב גְּדוּלָּה טוֹ לְרֹאשׁוֹ וְתַכְרִיף טְלִית מְבוּץ וְאַרְגָּמֹן וְהָעִיר שׁוֹשׁוֹ צְהֻלָּה וְשִׂמְחָה: טו לַיְהוּדִים⁹⁰ הִיָּתָה אֹרְחָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיִקָּר⁹¹ כְּבוֹד: יז וּבְכָל־מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל־עִיר וָעִיר מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמְּלִיךְ אֲשֶׁר בַּסְּפָרִים וְדָתוֹ וְהַחֹק שֶׁנִּחְקַק מִגֵּיעַ עַיִן הַשְּׁלִיחִים הִיָּתָה שִׂמְחָה וְשִׁשׁוֹן לַיְהוּדִים וְגַם מִשְׂתָּה וְיוֹם טוֹב וְרַבִּים מֵעַמֵי הָאָרֶץ מֵהַגּוֹיִים מִתִּיָּהוּדִים מִתַּגִּיירִים (רַשִׁי)⁹² כִּי־נִפְלַ פְּחַד־הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם:

גְּדוּלָּה
מְרֻדָּי
וְשִׂמְחָה
הַיְהוּדִים:

פֶּרֶק ט'

א וּבְשָׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִם־עָשָׂר הוּא־חֹדֶשׁ אֶדְר בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ אֶדְר אֲשֶׁר הִגִּיעַ הַזִּמּוֹן בּוֹ דָּבַר־הַמְּלִיךְ וְדָתוֹ צְרִיכִים לְהַעֲשׂוֹת בְּיוֹם אֲשֶׁר בּוֹ שְׁבָרוֹ קִיּוֹן (לְשׁוֹן תַּקּוּוּה - רַד"ק תְּהִלִּים, קַמָּה טו) אִיבֵי הַיְהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם אֲבָל תַּקּוּוֹת שְׁבָה רִיקָם, וְיֹתֵר מִכֵּן וְנִהְפְּוּ הוּא הַתְּהַפְּכָה מִחֲשַׁבְתָּם אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הֵמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם: ב וְכִיצַד קָרָה הַדָּבָר הַזֶּה? נִקְהָלוּ הַתַּקְבָּצוֹ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל־מְדִינֹת הַמְּלִיךְ אַחֲשׂוֹרוֹשׁ כִּי לְשָׁלַח לֹד בְּמִבְקָשֵׁי רַעְתָּם וְאִישׁ לֹא־עָמַד הַצְּלִיחַ לַעֲמֹד לְפָנֵיהֶם מוֹלֵם [לְנַצַּח] כִּי־נִפְלַ פְּחַדִּים הַטִּילוּ פַחַד [בְּיַדֵי שָׁמַיִם] עַל־כָּל־הָעַמִּים: ג וְכָל־שָׂרֵי הַמְּדִינֹת וְהָאֲחֻשְׁתָּרְפָּנִים רֹאשֵׁי הַמְּדִינֹת וְהַפְּחֹת וְהַשְּׁלִיטִים הַמְּקוֹמִיִים וְעַשְׂי הַמְּלֹאכָה הַעוֹבְדִים (רַשִׁי) אֲשֶׁר לְמִלְכָּה מְנַשְׂאִים מְכַבְּדִים אֶת־הַיְהוּדִים כִּי־נִפְלַ פְּחַד־מְרֻדָּי עֲלֵיהֶם: ד כִּי־גְדוּל כְּבוֹדוֹ שֶׁל מְרֻדָּי בְּבֵית הַמְּלִיךְ וְשִׁמְעוֹ הַשְּׁמוּעָה אֹדוּתִיו הוֹלָךְ בְּכָל־הַמְּדִינֹת כִּי־הָאִישׁ מְרֻדָּי הוֹלָךְ וְגְדוּל גְּדֹל כְּבוֹדוֹ: ה וַיָּכּוּ הַיְהוּדִים בְּכָל־אִיבֵיהֶם מִכַּת־חֶרֶב וְהָרָג וְאֲבָדוֹן וַיַּעֲשׂוּ בְּשִׁנְאֵיהֶם כַּרְצוֹנָם:

הַיְהוּדִים
עוֹמְדִים
עַל נַפְשָׁם:

ו וּבְשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאַבְדוּ וַאֲיַבְדוּ חֲמִשׁ מֵאוֹת אִישׁ: ז וּבְנוֹסָף עַל הַ500 הַנ"ל: וְאֵת⁹² | פְּרִשְׁתָּתָא | דְּלָפוֹן | אֶסְפְּתָא: ח | פּוֹרְתָא | אֶדְלָא | אֶרִידָתָא: ט | פְּרַמְשְׁתָּא | אֶרִיסִי

הַקְּרוּגִים
בְּקֶרֶב
שְׁנַיִם
הַיְהוּדִים:

⁸⁸ [שש] כי לא ידעו מדוע נשלחים פעם שנית, וגם מרדכי התחכם שלא לתת הדת בשושן עד צאת הרצים, מאותו הטעם שחשש גם המן פן בהודע זאת לאויבי היהודים יעמידו מליצים אצל המלך לשנות את הדת (מלבי"ם).
⁸⁹ רבי חייא רבה ורבי שמעון בר חלפתא בר מהלכין בדרך וחזו אילת השחר שבקעה אורה, אמר ליה ר' חייא לר' שמעון, כך היא גדולתן של ישראל קימעא קימעא, וכל מה שהולכת היא רבה והולכת, מאי טעמא, דכתיב (מִיכָה ז) כִּי אֲשַׁב בְּחוֹשֶׁךְ ה' אֹר לִי כִּךְ בַּתְּחִלָּה וּמְרַדְכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְאֲחִי"כ וַיִּקַּח הַמֶּן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוֹס וְגו' וְאַחַר כֵּן וּמְרַדְכִי יֵצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת וְגו' וְאֲחִי"כ לַיְהוּדִים הִיָּתָה אֹרְחָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשׁוֹן וַיִּקָּר (וְיִרְשַׁלְמִי בְּרַכּוֹת פ"ח ה"א).
⁹⁰ אמר רבי יהודה: אורה זו תורה, וכן הוא אומר (מְשִׁלִּי ו) וְתוֹרָה אֹר, שְׂמִיחָה זֶה יוֹם טוֹב, וְכֵן הוּא אֹמֵר וְשִׂמְחָת בַּחֲדָן, שִׁשׁוֹן זֶה מִילָה וְכֵן הוּא אֹמֵר (וְתִהְיֶה קִיּוֹן) שֶׁשׁ אֲנֹכִי עַל אֲמַרְתְּךָ, וַיִּקָּר אֵלּוּ תַפְלִין וְכֵן הוּא אֹמֵר (פ' תבא) וְרָאוּ כָל עַמֵי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ וִירָאוּ מִמֶּךָ, וְתִנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל אֹמֵר אֵלּוּ תַפְלִין שְׁבַרְאֵשׁ (מְגִילָה ט"ז ע"ג).
⁹¹ דרש ר' שילה איש כפר תמרתא: כל השירות נכתבות אריח על גבי לבנה, לבינה על גבי אריח, חוץ משירה זו ומלכי כנען שהם אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה, מאי טעמא, כדי שלא תהא תקומה למפלתן (מְגִילָה ט"ז ע"ג).

אֲרִיזֵי
וַיִּזְתְּאוּ⁹³:

וְאֵת |
שְׁהָם עֲשֶׂרֶת⁹⁴

בְּנֵי הַמֶּן בְּרֵה־מִדְתָּא צִרְרַה הַיְהוּדִים הֲרֵגוּ וּבִבְזָהּ בַּמְמוֹנִים לֹא שְׁלְחוּ אֶת־יָדָם⁹⁵: יֵא בַּיּוֹם הַהוּא
יִיג אָדָר בָּא דוּוח עַל מְסַפֵּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה לִפְנֵי אֶל הַמֶּלֶךְ: יב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר
הַמַּלְכָּה בְּשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה הֲרֵגוּ הַיְהוּדִים וְאַבְד חַמֶּשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְגַם אֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הַמֶּן
בְּשָׂאָר מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ תֹּארי לך (מלשיך) מָה עָשׂוּ שְׁבוּדָאֵי הֲרֵגוּ יוֹתֵר (שם) וּמֵה־שְׂאֵלְתֶּךָ וַיִּנְתְּנוּ לָךְ וּמֵה־
בְּקֻשְׁתֶּךָ עוֹד נוֹסֵף עַל כַּד וְתַעֲשׂ: יג וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִסְרֵה אֶסְעֵל־הַמֶּלֶךְ טוֹב אִם טוֹב בַּעֲיִנָּיו לַעֲשׂוֹת בְּקֻשְׁתִּי
וַיִּנְתְּנוּ גַם־מִחֹר יִיד אָדָר לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁוֹן לַעֲשׂוֹת כְּדַת כַּחֲסֹק שֶׁהִיא הַיּוֹם שְׁנִיתָנָה רְשׁוֹת לֵאבֹד
בְּשׁוּנֵאֵיהֶם וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הַמֶּן אֲשֶׁר הֲרֵגוּ (רשי"י) יִתְּלוּ עַל־הַעֵץ: יד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַהֲעֲשׂוֹת כְּוֹ וַתִּנְתְּנוּ
דַּת חֹק בְּשׁוֹשׁוֹן שִׁיכוֹלִים הַיְהוּדִים לַהֲרוֹג בְּאוֹיְבֵיהֶם בְּיוֹם יִיד וְאֶת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי־הַמֶּן תְּלוּ עַל עֵץ:

הַמֶּלֶךְ
הַמִּלְחָמָה
בְּשׁוֹשׁוֹן:

טו וַיִּקְהִלוּ וַיִּתְקַבְּצוּ הַיְהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוֹשׁוֹן גַּם בַּיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר וַיִּהְרֹגוּ בְּשׁוֹשׁוֹן
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ נוֹסְפִים וּבִבְזָהּ בַּמְמוֹנִים לֹא שְׁלְחוּ אֶת־יָדָם: טז וּשְׂאָר הַיְהוּדִים
אֲשֶׁר בְּשָׂאָר מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהְלוּ | הַתְקַבְּצוּ וְעָמְדוּ עַל־נַפְשָׁם וְנִזְוְוּ וְהִיתָה לֵהֶם מִנוּחַ
מֵאַיְבֵיהֶם וְהָרוּג בְּשֵׁנֵאֵיהֶם חַמֶּשֶׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף 57,000 וּבִבְזָהּ בַּמְמוֹנִים לֹא שְׁלְחוּ אֶת־יָדָם:
יז בַּיּוֹם־שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר בִּיִּג בְּאָדָר נִקְבְּצוּ לַמְלַחְמָה, וְנִזְוּ וְנָחוּ מִמֶּנָּה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ בִּיִּד
בְּאָדָר וְעָשָׂה אֹתוֹ אֵת יִיד יוֹם מְשֻׁתָּה וְשְׁמִחָה: יח וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר־גָּרִים בְּשׁוֹשׁוֹן נִקְהְלוּ נִקְבְּצוּ
לַמְלַחְמָה בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ וְנִזְוּ וְנָחוּ מִמֶּנָּה בְּחַמֶּשֶׁה עָשָׂר בּוֹ בִּטְיִו בְּאָדָר וְעָשָׂה
אֹתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשְׁמִחָה: יט עַל־כֵּן בַּעֲקֻבוֹת דְּבָרִים אֵלוֹ הַיְהוּדִים הִפְרִיזִים⁹⁶ הִלְשָׁבִים בְּעַרְי
הִפְרִיזוֹת⁹⁷ עֲשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁמִחָה וּמְשֻׁתָּה וְיוֹם טוֹב וּמְשַׁלַּח מְנוֹת
אִישׁ לְרֵעֵהוּ:

כ וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיֵּא הַמְּגִילָה הַזֹּאת כְּמוֹת שֶׁהִיא⁹⁸ (רשי"י) וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־
הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־ מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֹקִים: כא לְקַיִם שִׁיִּקְבְּלוּ
עֲלֵיהֶם⁹⁹ (כַּחֲבוּבָה לְדוּרוֹת מְלֻשִׁיךְ) לְהִיְוֹת עֲשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר בַּעֲרִים הַפְּרִיזוֹת וְאֶת
יוֹם־חַמֶּשֶׁה עָשָׂר בּוֹ בַּעֲרִים הַמּוֹקְפּוֹת בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: כב יָמֵי מִשְׁתָּה וְשְׁמִחָה כְּיָמִים⁹⁹ כַּגֵּד הַיָּמִים אֲשֶׁר־
נָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים מֵהֲרוּג מֵאַיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ וּבִאוֹתוֹ הַחֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אָדָר אֲשֶׁר נִהְפָּד לָהֶם מִיָּגוֹן
לְשְׁמִחָה וּמֵאֲבָל לַיּוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם¹⁰⁰ יָמֵל מְשֻׁתָּה וְשְׁמִחָה¹⁰¹ וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ וּמִתְנֹת לְאַבְלִינִים¹⁰²: כג וְקִבְּלֵ כָל אֶחָד וְאֶחָד (רֵאבִי"ע) מֵהַיְהוּדִים אֵת אֲשֶׁר־הִחֲלוּ לַעֲשׂוֹת
[מַעֲצָמָם (פְּסִי יוֹט)] לְשִׁמוּח בְּיוֹם יִיד וְאֶת אֲשֶׁר־כָּתַב מֶרְדֳּכָי אֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה (רֵאבִי"ע): כד וְהִטְעַם
שְׁקִיבְלוּ עֲלֵיהֶם (רֵאבִי"ע) כִּי הַמֶּן בְּרֵה־מִדְתָּא הָאֶגְגִּי מוֹרַע אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלָק, שֶׁהִיא צִרְרַה עוֹשֶׂה צְרוֹת לְכָל־
הַיְהוּדִים חֲשֵׁב עַל־הַיְהוּדִים לְאַבְדָּם וְהַפֵּל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל בְּלִשׁוֹן פְּרִסִית, כַּדִּי לְהִקָּם לַהֲכָרִיתָם
(תַּרְגוּם יוֹנָתָן, דְּבָרִים ב טו) וְלֹא־אֲבָדָם: כה וּבְבֹאֶהּ וְכֹאשֶׁר בָּאָה אֶסְתֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אָמַר אַחֲשׁוּרוֹשׁ: עִם־הַסֶּפֶר
יִכְתּוּב סְפָרִים שְׁבַע־קַבּוֹת וְשִׁנּוּב תַּתְּבַטֵּל מִחֲשַׁבְתּוֹ הֲרַעָה אֲשֶׁר־חֲשָׁב עַל־ הַיְהוּדִים וְהִיא תִּשׁוּב עַל־
רֵאשׁוֹ וְתְלוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו עַל־הַעֵץ: כו עַל־כֵּן וּמִסִּיבָה זוֹ קָרְאוּ לְיָמִים הָאֵלֶּה יִיד־טְיִו בְּאָדָר
פּוּרִים - עַל־שֵׁם הַפּוּר גּוֹרֵל בְּפְרִסִית עַל־כֵּן מִסִּיבָה זוֹ, וְגַם עַל־כֵּל־דְּבָרֵי הָאֶגְרָת הַזֹּאת נִס הַהַצְלָה וּמֵה־

קִיבֵית
הַמְּגִילָה
וְקִבֵּיעַת
הַג
פּוּרִים:

93 [הלכה] אִיר יוֹחֵן: ו' דוֹיזָתָא צְרִיךְ לַמְתַּחֲיָה בְּזִקְיָפָא כְּמוֹרְדֵיא דְּלַבְרוֹת [כַּעַף שֶׁל סְפִינָה], מֵאִי טַעמָא? כּוֹלְהוּ בַחַד זִקְיָפָא אִיזְדְּקִיפוּ [שְׁבַעֵף אֶחָד אַרוֹךְ
נְתָלוֹ] (מְגִילָה טְיִו ע"ב).
94 [הלכה] אִיר אַחָא דְּמֶן יוֹפּ, עֶשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן וְעֶשֶׂרֶת צְרִיךְ לַמְמַרְיַנְהוּ בְּנִשְׁיָמָה אַחַת. מֵאִי טַעמָא? כּוֹלְהוּ בַחַדִּי נִפְקִי נְשִׁמְתִּינְהוּ (מְגִילָה טְיִו ע"ב).
95 [שט"ס] שְׁלָא יִתְן הַמֶּלֶךְ עֵין צָרָה בְּמַמּוֹן (רשי"י).
96 [הלכה] כְּרַכִּין הַמּוֹקְפִין חוֹמָה מִיְמוֹת יַחוּשַׁע בֵּן נוֹן קוֹרִין אֶת הַמְּגִילָה בִּטְיִו בְּאָדָר, דְּכַתִּיב עַל כֵּן הַיְהוּדִים הִפְרִיזִים עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ
אָדָר, מִדְּפְרִיזִים בִּיִּד - מוֹקְפִים בִּטְיִו, אֲשַׁכְּחוּ עֵשִׂיָה, זְכִירָה מְנַל, אָמַר קִרָא (כ"ח) נוֹכְרִים וְנַעֲשִׂים, אִיתְקַשׁ זְכִירָה לַעֲשִׂיָה. וּמְנַל דְּתַלִּי בִיְמוֹת יַחוּשַׁע בֵּן
נוֹן, אִתִּי פְרָזִי פְרָזִי מִן לְבַד מַעֲרִי הַפְּרָזִי (פ' דְּבָרִים) מֵהַ תְּהִים מִיְמוֹת יַחוּשַׁע בֵּן נוֹן אֶף הִכָּא מִיְמוֹת יַחוּשַׁע בֵּן נוֹן (מְגִילָה ב ע"ב).
97 [הלכה] בֵּן עֵר שֶׁהִלֵּךְ לַכְרָד וְבֵן כַּרְד שֶׁהִלֵּךְ לַעִיר, אִם עֵתִיד לַחֲזוֹר לְמִקוּמוֹ קוֹרָא כְּמִקוּמוֹ. אָמַר רַבָּא, וְהוּא שְׁעֵתִיד לַחֲזוֹר בְּלִיל יִיד, דְּכַתִּיב עַל כֵּן
הַיְהוּדִים הִפְרִיזִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעֵרֵי הַפְּרִיזוֹת, הֵא קַמְיָל, דְּפִרְזוּ בֵּן יוֹמוֹ נְקָרָא פְרִיזוֹ, וּמִדְּפִרְזוּ בֵּן יוֹמוֹ נְקָרָא פְרִיזוֹ מוֹקְפָּ בֵּן יוֹמוֹ נְקָרָא מוֹקְפָּ (שם יט ע"א).
98 [שט"ס] וְהַמְּלַבִּיִים חוֹלְקִים (עֵינִין מַה שְׁכַתַּב בְּפִי כַד, וַעֲיִין אֲלֻשְׁךָ).
99 [הלכה] מְגִילָה נְקָרָאת בִּיִּיא, בִּיִּיב, בִּיִּיג, בִּיִּיד, בִּטְיִו. מֵנָּה הֵינִי מִלִּילִי? אִיר שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, אָמַר קִרָא: כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ וְגו', כִּימִים - לְרַבּוֹת יִיא וְיִיב.
100 [הלכה] סְעוּדַת פּוּרִים שַׁחַל לַהֲיִיתָ בְּשַׁבַּת מֵאַחֲרֵין וְלֹא מִקְדִּימִין, אֲבָל אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּשַׁבַּת, מֵאִי טַעמָא? דְּכַתִּיב: לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מִשְׁתָּה וּשְׁמִחָה
- אֵת שְׁמִחָתוֹ תְלוּיָהּ בְּבֵית דִּין, יֵצֵא זֶה שְׁמִחָתוֹ תְלוּיָהּ בִּיְדֵי שָׁמַיִם (ירושלמי מְגִילָה פ"א ה"ד).
101 [הלכה] מִשְׁתָּה - מַלְמַד שְׁאִסּוֹר בְּתַעֲנִית, שְׁמַחָה - מַלְמַד שְׁאִסּוֹר בְּהַסְפָּד, אֲבָל בְּמַלְאכָה מוֹתֵר. מֵאִי טַעמָא? יוֹם טוֹב לֹא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם (מְגִילָה ה ע"ב).
102 [הלכה] תִּנְאֵר רַב יוֹסֵף: וּמְשַׁלּוּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ - שְׁתֵּי מְנוֹת לְאִישׁ אֶחָד, וּמִתְנֹת לְאַבְיוֹנִים - שְׁתֵּי מְנוֹת לְשְׁנֵי אֲנָשִׁים (מְגִילָה ז ע"א).

רָאוּ עַל הַנֶּס הַנִּפְלֵא שְׂרָאוּ (רַאבִּיעַ וְעִינֵי רִשִׁי) עַל־כֵּךְ וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם לֵאזְנִיהֶם מִסִּיפּוּרֵי הַנִּסִּים (שם): כּוּ וּלְכֹן קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים | עֲלֵיהֶם | וְעַל־זֶרְעָם וְעַל פְּלִהֲנֵלוֹיִם עֲלֵיהֶם הַגְּרִים (רִשִׁי וְרַאבִּיעַ) וְלֹא יַעֲבֹר אִין יְהוּדֵי רִשְׁאֵי לְבַטְלוּ (רַאבִּיעַ) לְהִזּוֹת עֵשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה י"ד בְּפָרָזִים וּט"ו בְּמוֹקְפִים כְּכַתְּבָם¹⁰³ וְכִזְמֻנָם בְּכַל־שָׁנָה וְשָׁנָה¹⁰⁴: כֹּחַ וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה יְמֵי הַפּוּרִים נְזַכְּרִים בְּקִרְיַת מַגִּילָה וְנִעֲשִׂים מִשְׁתָּה וּשְׂמִחָה וַיּוֹם טוֹב לַתַּת מְנוּת וּמִתְנוּת (רִשִׁי). בְּכַל־דָּוָר וְדָוָר מְשַׁפְּחָה וּמְשַׁפְּחָה מִתְאַסְּפִין וְאוֹכְלִים וְשׁוֹתִין יַחַד מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ יִשְׁכַּחוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא־יִסּוּף יִכְלָה (רַאבִּיעַ) מִזֶּרְעָם:

אגרת
הפורים
השנית:

כֹּט וְתַכְתֵּב אֶסְתֵּר הַמִּלְכָּה בַת־אַבְיָחַיִל וּמְרַדְּכֵי הַיְהוּדֵי בִשְׁנַת הַשְּׁנִית¹⁰⁵, פֶּעַם נּוֹסַפְתָּ בִּאֲגַרְתָּ אֶת־כָּל־תְּקוּף תּוֹקְפוֹ שֶׁל נֵס (רִשִׁי) לְקַלֵּם לְחֹזֵק אֶת אֲגַרְתָּ הַפְּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית¹⁰⁶: ל וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְהוּדִים אֶל־שִׁבְעַת וְעֵשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מִלְּכוּת אַחַשְׁוֵרֶשׁ דְּבַרְיֵי שְׁלוֹם דְּבָרִים רַפִּים וְאַמֶּת שְׁע"פ הָאֲמֵת חַיִּיבִים לְקִיּוּמָה (מַהֲרִי"ט): לֹא וּבִסְפָרִים כְּטוֹב לְקַלֵּם אֶת־יְמֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם בְּאַשְׁרֵי קָלִים צִוּהָ עֲלֵיהֶם מְרַדְּכֵי הַיְהוּדֵי וְאַסְתֵּר הַמִּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְמוּ הֵם עֲצָמָם עַל־נַפְשָׁם וְעַל־זֶרְעָם הֵם בְּעֲצָמָם בִּשְׁנַת הָרִאשׁוֹנָה, וַיִּקְבְּלוּ זֹאת עַל עֲצָמָם כְּדְבַרְיֵי הַצּוּמּוֹת הַקָּלִים וְזַעֲקַתָּם מֵהֵם מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, גַּם מַגִּילָה תִּהְיֶה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים (עִינֵין מַלְבִּי"ם): לֵב וּמֵאַמֵּר אֶסְתֵּר שְׁכַתְּבָה אֶת כָּל תּוֹקְףָהּ הַמַּגִּילָה קָלִים חִיזוֹק אֶת דְּבַרְיֵי הַפְּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר הַתְּנִי"ךְ¹⁰⁷ (רִשִׁי):

פּוּר י'

וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרֶשׁ | מֵס עַל־הָאָרֶץ וְאֵינִי הָיִים אֲפִילוּ הַרְחוֹקִים מִמֶּנּוּ¹⁰⁸: ב וְכָל־מַעֲשֵׂה תְּקוּפֹ וְגִבּוֹרָתוֹ שְׂגָדַל בְּזִכּוֹת מְרַדְּכֵי (מַלְבִּי"ם) וּפְרָשֶׁת גְּדֻלַּת מְרַדְּכֵי אֲשֶׁר גְּדָלוֹ הַמֶּלֶךְ בְּזִכּוֹת שְׁעוֹר לְמַלְךְ רְבוּת (שם) הַלּוֹאֵהֶם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבַרְיֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מְדֵי וּפְרָס: ג כִּי | מְרַדְּכֵי הַיְהוּדֵי מְשַׁנָּה לְמַלְךְ אַחַשְׁוֵרֶשׁ וְגָדוֹל לַיְהוּדִים וְרָצוּי לָרֵב¹⁰⁹ אֶחָיו לֵאחֵיו הַרְבִּים דָּרַשׁ מִבְּקֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ וְדָבַר שְׁלוֹם וְלֹא תוֹקֵף (מַלְבִּי"ם) לְכַל־זֶרְעוֹ שֶׁל עַמּוֹ (רִשִׁי)

¹⁰³ [הלכה] ככתבם - מלמד שמגילת פורים צריכה להיות כתובה אשורית (מגילה יט ע"א). ככתבם - הקורא את המגילה על פה לא יצא. מאי טעמא? ככתבם כתיב (ירושלמי מגילה פ"ב ה"א). ככתבם וכומנם - הקורא את המגילה למפרע לא יצא. מאי טעמא? דכתיב ככתבם וכומנם, מה זמנם למפרע לא, אף כתבם למפרע לא (שם).

¹⁰⁴ [הלכה] בכל שנה ושנה - רבן שמעון בן גמליאל אומר, קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני, מאי טעמא, דכתיב בכל שנה ושנה, מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן, ואימא מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט, מסתברא מסמכין גאולה לגאולה (מגילה וע"ם).

¹⁰⁵ [שם] רש"י פירש: לשנה השנייה חזרו ושלחו ספרים שיעשו פורים, וכן במהר"ל, וכן מוכח מהירושלמי (מגילה פ"א ה"ח). אך רב"ע נמשך אחר פירושו לעיל גבי איגרת מרדכי, וזו איגרת שנית עליה.

¹⁰⁶ [שם] אסתר רצתה שהמגילה הזאת תשאיר בין הכתובים ועמדה על זה מחלוקת בין החכמים כי אסור להוסיף על כתבי הקודש. וכמ"ש חז"ל במגלה ששלחה אסתר לחכמים קבעוני לדורות וחכמים לא רצו בתחלה, וכן נפל תלונה על קבלת הימים האלה לחק קבוע, שעוברים על כל תוסף, ומצד זה הוצרכה אסתר להשתתף עם מרדכי וכתבה בתוקף המלכות אשר בידה לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית, הוא קיום האגרת בעצמו, כי אז שלחה את המגלה כמו שהיא עתה בידינו, מן ויהי בימי אחשורוש עד סופו, וכתבה אל החכמים שיקיימו את אגרת הזאת להיות דינו ככתבי הקדש (מלבי"ם).

¹⁰⁷ [שם] וראב"ע פירש: הספר הידוע בימיהם. והכוונה לספר הסטוריה מסוים.

¹⁰⁸ [שם] בזכות מרדכי שהיה משנה למלך (ראב"ע ומלבי"ם).

¹⁰⁹ [שם] לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין לפי שנעשה קרוב למלכות והיה בטל מתלמודו (רש"י ע"פ מגילה טז ע"ב). וראב"ע פירש: ורצוי לרב אחיו - כי אין יכולת באדם לרצות הכל בעבור קנאת האחים.